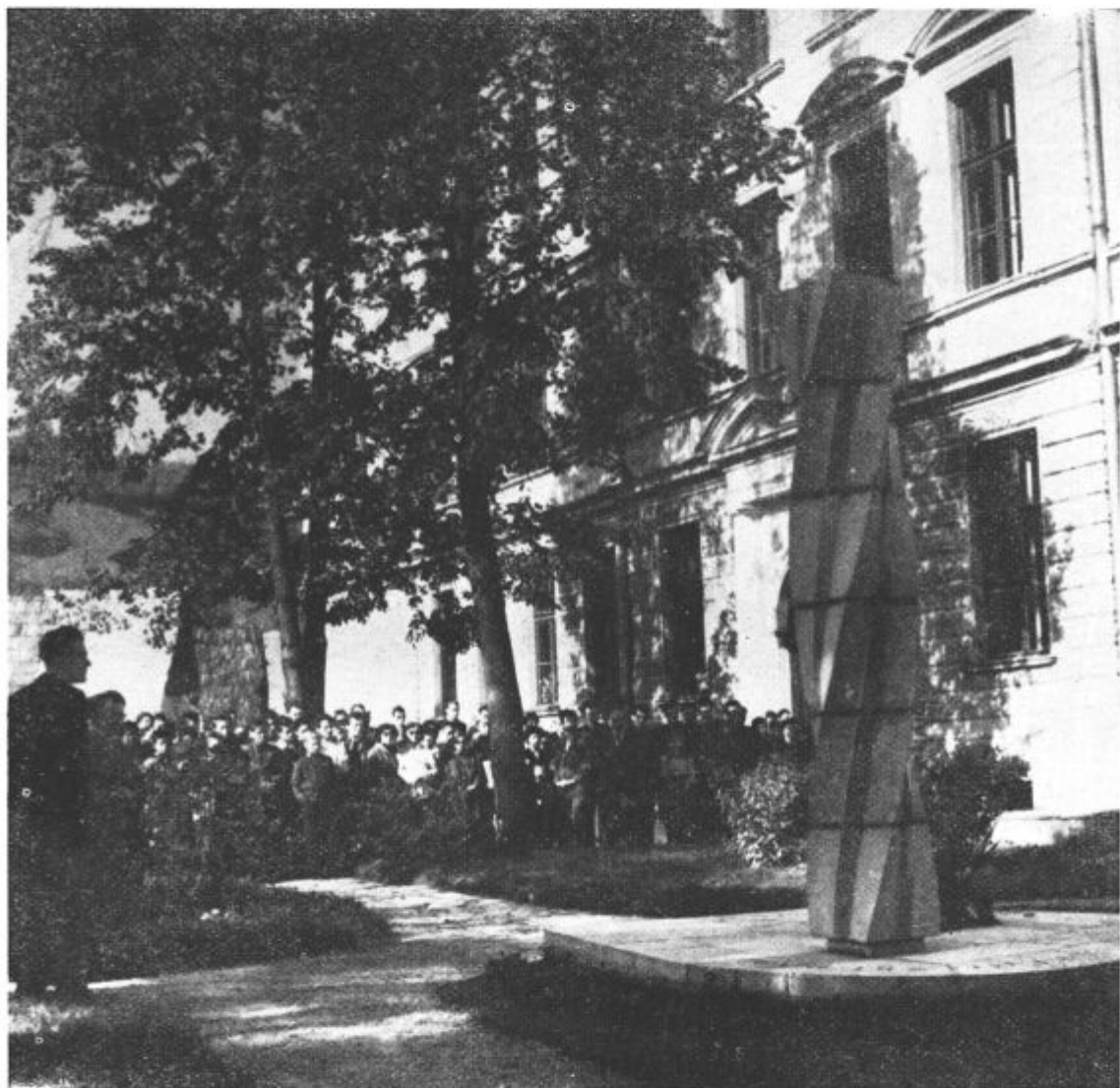

IDRIJSKI RAZGLEDI

I. LETO

31. DECEMBRA 1956

ŠTEVILKA 4

Spomenik idrijskemu rudarju

Izdaja Mestni muzej v Idriji. — Uredniški odbor: Božič Lado, Jeram Janez, Gantar inž. Ivan, Murovec Stanko, Božič Slavica, Turk Zinka. — Odgovorni urednik Logar Srečko. — Izhaja vsake tri mesece. — Celoletna naročnina 200 din, za inozemstvo 300 din. — Naslov: »Idrijski razgledi«, Idrija, poštni predal 11, telefon: Idrija 35, tekoči račun pri Narodni banki, Idrija, štev. 652-T-108, telegram: Idrija muzej. — Tiska tiskarna: Casopisno založniškega podjetja »Primorski tisk« — Koper — Za tiskarno Franc Zdešar.

PROUČEVANJE IDRIJSKEGA KRASA

Idrijska občina zajema izredno raznolik sredogorski svet. Tu trčita drug ob drugega Alpsko in Dinarsko gorstvo. Mejo med obema dela znamenita idrijska prelomnica, ki poteka tod nekako od izvira Idrijce mimo Čekovnika, Idrije in Godoviča proti Hotedršici in Planinskemu polju. Ob tej črti so se narinile alpske in dinarske gube druga na drugo in so med skladi ob prelomih prodirale snovi iz zemeljske notranjštine. Tako je živo srebro prepeljalo vrhnje plasti in dalo osnovo za idrijski rudnik.

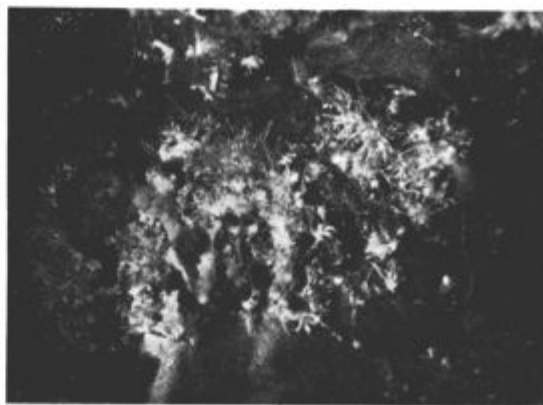
Dinarski svet južno od te črte se strmo dviga v planoto Trnovskega gozda in Črne vrha, ki prehaja na jugovzhodu v Hrušico. Tu se uveljavljata luknjičavi apnenec in dolomit, ki sta ustvarila dobre pogoje za izoblikovanje kraških pojavov. Taka kraška pokrajina pa je očem le malo vidna, ker jo zaraščajo obsežni gozdovi. Šele nadroben ogled bo odkril tod vse polno vrtač, prepadnih kraških kotanj, rup in odprtin, ki drže v suha in vodna brezna ali pa v ledenice. Kljub izdatnim padavinam ni na planoti niti ene omembe vredne tekoče vode. Skoraj vsa deževnica izginja v votlikavo notranjost.

Ta dinarski del idrijske občine doslej vsaj bežno poznamo. Prvi, ki je nanj opozoril, je bil idrijski rojak Henrik Freyer (1802—1866), dolgoletni kustos ljubljanskega muzeja, ki je tudi sicer med nami pri raziskovanju kraških pojavov opravljal pionirsko delo. V času med obema vojnama so tod raziskovali podzemlje italijanski speleologi, l. 1953 pa se je lotil prvih temeljnih raziskovanj novo ustanovljeni Inštitut za raziskovanje krasa Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Postojni. Doslej imamo na tem področju raziskanih ali vsaj registriranih okoli 20 jam, med katerimi prevladujejo navpična brezna in le delno dostopni požiralniki, kamor izginjajo kratke vodice.

Najpomembnejše raziskano brezno je Habečkov brezen, ki se odpira v gozdu v neposredni bližini ceste, ki veže Črni vrh s Koševnikom. Italijanski jamarji so vanj prodrli že pred 30 leti. Na dnu so trčili na jezerce in ugotovili globino 480 m. Tako so lahko to brezno pod papirnatim italijanskim imenom Abisso di Montenero proglasili za eno najglobljih dotlej znanih jam na svetu.

L. 1954 so brezno podrobno preiskali slovenski jamarji ob sodelovanju jamarjev iz Trsta. Ti so namerili le globino 332 m in hkrati z barvanjem jezerca na njegovem dnu ugotovili, da prihaja voda na dan v izviri pod Rotejo. Tako so neizpodbitno dokazali, da so mogočni kraški izviri v neposredni bližini Idrije, ki oddajajo vodo Idrijci vključno z Divjim jezerom, podzemeljski odtok Črnovrške planote v njihovem neposrednem zaledju. Te ugotovitve pomenijo velik uspeh naših jamarjev in preraščajo lokalno važnost. Študija o Habečkovem breznu (Habe-Hribar-Stefančič, 1955), ki je izšla tudi v angleškem povzetku, je vzbudila veliko zanimanje tudi med tujimi proučevalci kraškega podzemlja.

Alpsko predgorje, ki se na Idrijskem stika z dinarskim svetom in prehaja na severu v prave Julijske Alpe,

Aragonitni kristali iz jame v Ravnan

je povsem drugačna pokrajina. To je po neštetih daljših in krajših grapah razčlenjeno hribovje, po katerih hite marsikje v brzicah in slapovih vodotoki v Idrijco, Kanomljico in Belco, ki so poglavitne vodne žile te pokrajine. Ker prihaja v teh dolinah na dan tudi vse polno studencev v neposredni bližini naštetih vodotokov, je bistrih voda več kot v izobilju. Tako je alpski del idrijske občine s svojo izredno gosto mrežo voda pravo nasprotje sosednje kraške pokrajine.

Alpsko predgorje pa tudi ni brez kraških pojavov. Ti so le redko sejani in manj kompleksni, zato nikjer prav ne izstopajo. Tod predvsem prevladujejo v višjih legah hude strmine, ki ne dopuščajo, da bi se deževnica na površju zadrževala in bi proni-

cala v notranjost. Razen tega se na tem prostoru naglo menjavajo različne kamnine, propustne in vododržne, ki sestavljajo površje.

Ni čuda, da tod kraškim pojavom doslej še nihče ni posvečal potrebne pozornosti. Početno delo se je pričelo šele lansko leto in se je nadaljevalo letos. Pri tem se je Inštitut za raziskovanje krasi v Postojni plodno povezal z Mestnim muzejem v Idriji, ki je često opravil potrebna predhodna dela in nato poizkuševalno sodeloval tudi pri podrobnem raziskovanju. Tako je začel razvijati muzej po osebnem prizadevanju svojega upravnika Srečka Logarja tudi tisto specialno dejavnost, s katero so v preteklosti domačini in na Idrijskem živeči Slovenci doprinesli toliko novih spoznanj o Slovenskem krasu kot sicer noben košček naše ožje domovine.

Če opravičeno uživa Idrija sloves slovenskih prirodnoslovnih Aten, velja to posebej za proučevanje naših kraških posebnosti. Pri tem je treba poseči v preteklost kar dve sto let nazaj.

Prvo pomembno ime je Franc Anton Steinberg (1684—1769), ki se je rodil v sedaj razvaljenem gradu Kalcu na Zgornji Pivki in je prebil dobršen del življenja v Idriji kot upravitelj rudnika. Po stroki zemljemerec je prvi vestno opazoval in meril Cerknjsko jezero, o katerem je napisal v nemščini prvo tehtno študijo, ki je še danes uporabna (Steinberg, 1758). Tako je poleg Valvasorja največ pripomogel, da je ta naš kraški biser zaslovel po vsem omikanem svetu.

Ko so se l. 1818 našli notranji prostori Postojnske jame, ki je hitro zaslovela kot ena največjih in hkrati kot najlepša kapniška jama sveta, so k temu ogromno pripomogli idrijski rudarji. Rudniški minerji so v jami širili ozka grla in prebijali pregrade med poedinimi rovi ter tako opravili najvažnejša dela za turistično ureditev jame. Dela sta vodila rudniška nadzornika Mihael Glančnik, po rodu koroški Slovenec iz Naborjeta, in Idrijčan Alojz Urbas (Savnik, 1955).

Idrijski rudnik je napotil v Postojno tudi jamomerca Alojza Fercherja. Bil je Slovenec iz Ziljske doline, a se je že v mladih letih stalno naselil v Idriji, kjer je prebil 44 let do svoje smrti l. 1866. Fercher je izdelal prvi podroben načrt Postojnske jame. Obveljal je do 90 let prejšnjega stoletja, ko se je jama znova nadrobno izmerila. Fercherjevo delo je tudi prvi načrt 329 m globoke Labodnice, ki je sedaj na italijanskem državnem ozemlju pri Trebčah blizu Trsta. Labod-

nica je dolgo veljala za najgloblje znano brezno na svetu. Povod za prodiranje v to brezno je dalo iskanje pitne vode za Trst. Tu je sodelovala tudi ekipa idrijskih rudarjev. Ti so po trudapolnem prodiranju l. 1841 dosegli dno, kjer se pretaka podzemeljska Reka, ki izginja v neznano podzemlje v Škocjanskih jamah pri Divači in vnovič priteče na dan v mogočnih kraških izvirih v neposredni bližini jadranske obale pri Devinu pod imenom Timava.

Za Postojnsko jamo se je stalno zanimal Henrik Freyer. Bil je eden prvih obiskovalcev jame. Ko se je v njej kasneje ponovno mudil iz znanstvenih nagibov, je s strahom opazil uničevanje njenega kapniškega okrasja, ki je bil na prodaj tujcem. Zato je dvignil glas, da se s tem preneha, in je tako krčil pot zaščiti naših prirodnih spomenikov.

Sredi preteklega stoletja sta se z raziskovanjem našega kraškega podzemlja posebno izven mej Slovenije proslavila Anton Urbas in Ivan Rudolf.

Anton Urbas (1820—1899) je bil doma iz Idrije. Ko je služboval 1847/48 kot kaplan v Planini pri Rakeku, mu je dala živahna polemika, kod se naj zgradi železniška proga med Planino in Postojno, pobudo, da se je zanimal za odotne jame. Med različnimi predlogi se je takrat pojavila misel, da bi v tem odseku speljali železniško progo skozi velike naravne jame in jo tako zavarovali pred nevšečnostjo kraške burje. Tako je Urbas organiziral prvo odpravo v notranjost Planinske jame, ki velja za eno najpomembnejših vodnih jam na svetu. V njej je sotočje podzemeljske Pivke, ki izginja pod površje 5 km jugozahodno od tod v Postojnski jami, in podzemeljskega Raka, ki odvaja del voda Cerknjskega jezera. Tako priteka iz Planinske jame na Planinsko polje prava reka pod imenom Unica. Urbas je pregledal tudi več drugih jam v bližini Planine. Ker je na lastne oči videl škodljive obdobje poplave Planinskega polja, je opozoril na potrebo, da se natančno preiščejo vsi požiralniki Unice na robu tega polja, preden se kaj ukrepa. Tako je poudaril praktično stran raziskav kraškega podzemlja in nakazal pomembne gospodarske naloge raziskovalcem Planinskega polja, katere so še bolj aktualne v današnji dobi moderne tehnike, ko se skuša tudi voda na Krasu izkoristiti v energetske namene.

V strokovnih speleoloških krogih, bolj v tujini kot doma, je zaslovel Ivan Rudolf. Rodil se je l. 1821 v Lomeh pri Črnem vrhu nad Idrijo. Od 1847 do 1854 je bil rudniški inženir v Idriji, nato pa je

odšel v Rabelj. Poslej je njegovo življenje do smrti zavito v temo, dasi še biva najbližje sorodstvo v njegovi rojstni hiši.

Rudolfovo ime je tesno povezano z imenom Adolfa Schmidla. Schmidl je bil češki Nemec, ki je izdal monumentalno delo o notranjskih jamah in z njim položil prve solidne temelje moderni speleološki vedi (Schmidl, 1854). Raziskoval je vse naše najbolj sloveče jame, med drugimi posebno Postojnsko jamo, Planinsko jamo, Križno jamo pri Ložu, Škocjanske jame pri Divači, Rakov Škocjan in podzemlje pri Predjambi. S Schmidlom je sodeloval naš Rudolf, ki mu je izdeloval jamske načrte in načrte podzemeljskih vodnih tokov. Posebno naporno je bilo prodiranje v neznano notranjost Škocjanskih jam, kjer je Rudolfu pomagala tudi skupina idrijskih rudarjev. Rudolfova dvorana v sistemu Škocjanskih jam in Rudolfov rov v sistemu Planinske jame sta otipljivi spomin na tega pomembnega, a še tako malo znanega ljubitelja Slovenskega krasa.

Z Ivanom Andrejem Perkom (1875—1941), prvim slovenskim speleologom, ki mu je že v dijaških letih postalo raziskovanje kraškega podzemlja poglaviti smoter življenja, posegamo že v novo obdobje. Perko je bil po rodu sicer sin kršne Istre iz Voloskega, toda njegovo prvo službeno mesto je bila Idrija, kjer se je tudi oženil. Tako spada v njegov idrijski čas zanimanje za bližnji kraški svet. Tu je med drugim raziskal danes splošno znano in precej obiskovano Cigansko jamo pri Predgrizah, za katero je izdelal tudi podroben načrt.

Skoraj na pragu prve svetovne vojne je izšla v tisku prva študija, ki obravnava kraške jame na Idrijskem. Prispeval jo je takratni profesor idrijske realke Kajetan Stranetzky (1913) ob sodelovanju svojega ožjega kolege Baltazarja Baeblerja, ki je za njo prispeval ilustrativni material.

Ko sedaj v območju idrijske občine preiskujemo in analiziramo kraške pojave, gradimo na bogati tradiciji tega zanimivega dela slovenske zemlje. Zato računamo na izdatno moralno oporo njenih prebivalcev, ki so nam že doslej s tehničnimi opozorili in pojasnili pomagali odkrivati kraške znake prav v alpskem predgorju, kjer so ti najbolj skriti in najmanj znani. Naj sprejmejo pričujoči članek kot zunanji izraz naše zahvale, kot majhen obračun našega dela in hkrati kot pobudo, da se bodo še bolj zanimali za svoj domači kraj.

Iz Idrije nas vodi najprej pot ob Idrijci navzgor. Dosegli smo močne kraške izvire

pod Rotejo (strmo nad njimi je severno od Koševnika Roteja, kot so mi zatrili domačini) in Divje jezero, kjer vre voda iz globoke razpoke na njegovem dnu in hiti v deževju z močnim tokom v Idrijco. Kakih 200 m visoko nad dolino na levi strani Idrijce je domačinom dobro znana Ravbarska jama. Do nje vodi celo zaznamovana pot. Oble kotlice v jami kažejo sledove nekdanje tekoče vode, o kateri ni več sledu. To je bil nekdanji požiralnik. Kapniški okras v jami je ves uničen, delo neodgovornih obiskovalcev.

Pri Kobili, kjer zapira jez odtok Idrijce po njeni naravni strugi in usmerja vodo v rake, sta kakih 15 m nad cesto blizu skupaj dve jami. Jama nad Kobilo je 72 m dolga. Po njej se pretaka voda, ki izteka deloma pri vhodu, še več pa je pride na dan skozi nižjo etažo pod jamo. Na to jamo je opozoril že Freyer. Bolj neznatna je razpoka nad Kobilo. Poteka vodoravno 10 m daleč in ima v sklepem delu kotanjo z nakapano vodo.

Blizu Vojkove plošče, kjer dela Idrijca koleno, se odpira pod cestnim nadvozom mogočen vhod v jamo pri Vojkovi plošči. Jama je ob razpoki, ki se vidi še nad cesto. Dolga je 11,5 m. V visoki vodi se zaganja v njo Idrijca, ki odlaga mivko in vejevje ter pospešuje njeno preoblikovanje. Na dnu je polno podornega materiala, ki se je sesul s stropa.

Na levem bregu Idrijce, dobrega pol km od Fežnarja, je kraj stare poti jama Pod kevdrom. Domačini jo dobro poznajo. Jama je razširjena razpoka v strmem skalnem pobočju; je sicer le 7 m dolga, a nudi varno zavetje v deževju.

Blizu Šinkovca v strmem gozdnatem pobočju, okoli 80 m nad strugo Belce se odpira dobrih 15 m široki vhod v jamo Divji možje. Jama je dobro znana domačinom in ima značilno ime. Verjetno so vplivali na poimenovanje masivni bloki, ki izpolnjujejo osrednji prostor ob vhodu, tako da razčlenjajo 52 m dolgo jamo v dva približno enaka dolga rova. Jamski prostori so zelo vlažni. Pred vhodom so sledovi hudourniške struge, ki kaže, da je iz jame kdaj pritekala obilnejša voda, ki je razširila podzemeljske prostore.

Krenimo zdaj v dolino Nikove, ki ima navadno suho korito. Tu so blizu skupaj, v zračni oddaljenosti kakih 300 m, tri jame. Tik nad Bevkom je v strmem pobočju jama z značilnim imenom Breznice. To je komaj dobrih 5 m globoko brezno ob razpoki, čigar dno je zatrpano s podornim skalovjem. Više od tod v dolini Nikove se odpira na njenem desnem bregu

jama pod Kačjim gradom. Vhod je pod mogočno steno, ki jo imenujejo Kačji grad. Jama je dolga 21 m in vodi do vodne kotanje, kamor priteka voda po razpoki na drugi strani Kačjega gradu. V deževju je večji del jame pod vodo. Ta je nekdanj tekla iz jame, kasneje pa si je poiskala pot nižje tik ob Nikovi.

Se više v dolini Nikove je pod strmo steno v grmovju skriti vhod v jama za Kačjim gradom. Jama je dolga 16 m in se dno vzpenja v breg, ker jo je dobršen del zatrpalo skalovje, ki se je odkrnilo s stropa.

Tudi v hribovju, ki obdaja kotel, v katerem stoji Idrija, z vzhodne strani, so kraški podzemeljski prostori. Kakih 80 m pod cesto, ki vodi iz Idrije proti Veharšam,

Lepote našega podzemlja: motiv iz aragonitne jame v Ravnah

je v težko dostopnem gozdnatem pobočju 20 m dolga jama pod Kovačevim rovtom. Vhod je večinoma zadelan s podornimi bloki, mimo katerih se pride v notranje prostore, kjer prehaja nizek strop v navpičen kamin. Grapa, ki se pričinja pod vhomom jame, priča, da je iz nje nekdanj pritekala voda. Vzhodno od tod pod cesto v smeri proti Lešetnicam je gozdnata pokrajina prepokana in pretrta. Tu so večji in manjši podori, ker se je marsikje že zrušil strop nad podzemeljskimi prostori. Tako sta danes tu dve blizu ležeči jami že v postopnem razpadanju. Jama pod Lešetnicami je 73 m dolga vodna jama. Vhodni rov prehaja v nedostopno razpoko. Voda pride na dan nižje v grapi, nekdanj pa je tekla iz jame, kar kažejo kotlice blizu njenega vhoda. Manjša in suha je jama v Lešetnicah. To je 6 m globoko razpadajoče brezno, ki ima dva vhoda in je dostopno tudi po poševnem rovu.

Se bolj vzhodno od Idrije, na levi strani ceste proti Veharšem, se odpira ob gozdni poti blizu Trevena prostoren navpičen vhod v 22 m globoki Trevnov golobinec, ki se spodaj razširi v okroglasto dvorano. Ker je brezno izoblikovano v lahko krušljivi in močno prepokani breči, se rušijo njegove stene in pokrivajo tla podorni bloki. V desnem kotu dvorane je bil nekdanj požiralnik.

Izredno zanimive kraške posebnosti skriva dolina Kanomljice in njene stranske grape. Tako je v skriti stranski grapi blizu povirja tega vodotoka še nepreiskana vodna jama. V času narodnoosvobodilne borbe je njeno vodo izkoristila partizanska tiskarna Slovenija za napeljavo vodovoda.

V Zgornji Kanomlji pod hišno številko 2 vzbujajo V klamah pozornost nameščene grablje v strugi Kanomljice. Skozi nje dere del potoka v neznano podzemlje, ostala voda pa teče dalje po koritu, ki je sprva v težko prehodni sopoti vse razjedeno od vode, nato pa je struga plitva in lahko dostopna.

Dober km zahodno od razcepa V klamah sprejema Kanomljica z desne kratek, a izredno močan pritok, ki goni Šinkovčevo žago. Potok je brez imena in prihaja na dan na robu doline tik kolovozne poti proti Ovčjaku v stalno močnem kraškem izviru. Ta bruha več vode, kot jo ima Kanomljica po nakazanem razcepu. Se več! V deževju deluje malo metrov od izvira na drugi strani kolovoza, kjer preide dno doline v strmo pobočje, periodični kraški bruhalnik.

Poraja se vprašanje, od kod priteka ta voda. Trditev domačinov, da se prikaže v izviru pod cesto (domačini ga nazivajo kratko »izvir«) na površju oni del Kanomljice, ki ponika V klamah, je bilo treba šele zatrdno dokazati. V ta namen smo barvali vodo V klamah z uraninom l. 1955 in na novo letos. Obe barvanji sta ljudsko mnenje potrdili. Pri prvem barvanju se je pojavila v izviru izredno obarvana voda po šestih, pri drugem barvanju prej kot v štirih urah. Ugotovili smo tudi, da izvir količinsko nekako ustreza vodi, ki izginja skozi grablje v podzemlje. To pa še ne izključuje možnosti, da je izvorna voda le del podzemeljske Kanomljice, ki je lahko po špranjah pod površjem usmerjena tudi kam drugam, in da prihaja v izviru na dan delno tudi voda s sosednjega hribovja, zlasti z Ovčjaka, ki sega od sotočja Ovčjakarice globoko v strmo Revensko grapo. Ta potok nazivajo domačini tudi Klavžarica, ker stoje više gori v

njeni grapi še danes dobro ohranjene klavže, skozi katere so spravljali svoj čas les v dolino. Ovčjakarica ima namreč v spodnjem delu suho, z naplavljenim kamenjem in vejevjem zatrpano hudourniško strugo, po kateri le v hudem deževju dere voda. Tako stojimo pred problemom, katera podzemeljska pota ubira ta potok, ki stalno buči v zgornjem delu, kjer se ponekod prevesi preko strmega skalovja.

Tod smo obiskali vrsto jam. V neposredni bližini izvira podzemeljske Klavžarice kakih 15 m nad kolovozom je jama pri Šinkovčevi žagi. Delno poševno in delno navpično brezno vodi 23 m globoko v notranjost. Spodaj se jamski prostor razveji. V najnižjem delu je voda, ki se dvigne včasih v jami visoko navzgor, verjetno odteka v rokav podzemeljske Kanomljice, a za to še ni dokazov.

Težko prehodna, a zelo zanimiva je jama pri studenčku. Odpira se z nizkim vhodom na desni strani struge Ovčjakarice pod kmetijo Reven. To je razčlenjena vodna jama, ki poteka v dveh različno visokih nivojih. V spodnji etaži je stalno voda, zgornja etaža pa je večinoma suha in poplavljen le v močnem deževju, tako da se takrat preliva iz jame v Ovčjakarico. To je doslej najdaljša znana jama na Idrijskem, dolga 421 m. Kje prihaja na dan voda, ki se preliva po spodnji etaži, ni znano.

Mikavnejša od te jame je Vovkova jama, ki ima dobre pogoje, da postane turistična privlačnost. Jama se odpira z velikim, daleč vidnim vhodom nad delno prepadno steno, pod katero izvira Ovčjakarica, ki pada v strmih curkih. Horizontalen rov nas po 20 metrih privede do 4 m globoke vodne kotanje, ki zavzema zdaj večji, zdaj manjši obseg, vendar nikoli ne doseže jamskega vhoda, iz katerega je v preteklosti drla voda. Za ožjo špranjo prehaja bazen z mirujočo vodo v vodni tok, ki se preliva preko brzic in skozi špranje pod jamo priteka na površje v izviri Ovčjakarice. Vovkova jama je dolga skoraj 200 m in se rahlo dviga do neprehodnega sifona 19 m.

V neposrednem hribovitem zaledju podzemeljskega kraka Kanomljice je več suhih jam. Tri brezna so blizu skupaj v strmem nepreglednem gozdnem pobočju blizu kmetije Reven. Od teh je eno komaj 6 m globoka ozka navpična luknja, eno 21 m globoko brezno, ki pada v več stopnjah v poševen neprehoden rov, eno brezno pa vodi 10 m strmo navzdol v večji prostor, iz katerega izhajajo nepristopne špranje.

Tik poti, ki se vzpenja za kmetijo v Ovčjaku med tako imenovanim izvirom in Šinkovičevo žago, je za vstopom v gozd s prstjo delno zamašena, domačinom dobro znana luknja. Iz nje piha mrzel veter, ki je znak, da so spodaj podzemeljski prostori. Zato je odprava razširila vhod in si priborila v ta pihalnik v Ovčjaku, kot smo poimenovali luknjo, prost dostop. Luknja pa ni dala tega, kar smo pričakovali. Po vijugastem blatnem rovu se je dalo prodreti le okoli 25 m daleč. Jugovzhodno od pihalnika, že na pobočju grape, po kateri teče Beli potok, ki doseže desni krak Kanomljice pri Šinkovičevi žagi, je obsežen vhod v brezno pri Belobrdarju. Po navpičnem rovu se pride v okroglasto dvorano, ki sega z dnom 26 m pod površje; tu je polno podornega kamenja.

Obrnimo zdaj pogled v dolino Idrijce niže od sotočja s Kanomljico! Dva km severno od tod zija na desni strani ceste prostoren vhod v jamo Ukovnik. Domačini jamo poznajo, nimajo pa o njej prave predstave. To je ob vhodu visoka razširjena razpoka. Ta pa se v notranjosti hitro zniža in zaključi z 10 m dolgo kotanjo vode, ki je ob sklepu zalita do stropa. Jama je komaj 32 m dolga. V deževju bruha iz sklepnega neprehodnega sifona voda iz jame, sicer pa priteka voda iz kotanje na dan na drugi strani ceste skoraj tik ob Idrijci.

Se niže ob Idrijci pri Vrhčevu je vstop v Grdo grapo. To domače ime lepo označuje težko prehodnost doline, ker jo gosto prerašča trnje. V tej grapi sta dve jami. V spodnjem delu, kakih 130 m pred njenim ustjem, je vhod v jamo v Grdi grapi. To je nizek, skoraj vodoravno potekajoči rov, po katerem se more plaziti 35 m daleč. V deževju teče po rovu voda, ki bruha iz jame.

Že v zgornjem delu grape je tik nad njenim razritim dnom ozek vhod v brezno v Grdi grapi. Po ljudskem izročilu je brezno vsaj 200 globoko. Pregled je pokazal, da je to večinoma ozko, vodnjakasto, komaj 42 m globoko brezno, ki se v spodnjem delu tako stisne, da ni dostopno do dna. Vsekakor je to doslej najgloblja raziskana jama v predalpskem sektorju idrijske občine.

Le dvoje jam poznajo domačini v okolišju Otaleža. Na severni strani vasi nad pluženjskim znamenjem je nekaj metrov pod stezo v redkem mladem gozdu komaj omembe vredna jama na planini. Rabila je v zadnji vojni kot partizansko zavetišče in shramba različnega važnega

materiala. Pod Otaležem, v smeri proti Maruškovcu ob Idrijci, je v gozdnem pobočju brezen pod Prelohami. Vhod pa je sedaj zasut in drži jama po pričevanju domačinov zelo globoko do vode.

Tudi v strminah, ki se dvigajo tod na levi strani Idrijce proti grebenu Jelenka, je menda več domačinom znanih jam. Ti so nam pokazali doslej le pot do vhoda v Ježev brezen. Jama se odpira z dvojnim vhodom v strmem pobočju Suhave grape, po kateri žubori manjši potok, ki doseže Idrijco nedaleč od kmetije Mlakar blizu Travnika. Okoli 25 m globoko brezno je precej zasigano, kar je doslej izjemen primer v jamah idrijskega alpskega predgorja. V spodnjem delu se jama spušča v zaporednih policah.

Kraški pojavi na Idrijskem, ki smo si jih bežno ogledali, razodevajo nekaj svojstvenih potez. Predvsem jam ni tako malo; našteli smo jih v našem prikazu 27, to je več, kot jih doslej poznamo v tistih delih kraških planot, ki jih zajema idrijska občina. To kaže, da tudi svet, ki je nanj opozoril že Freyer, doslej skrajno bežno poznamo. Med našimi jamami prevladujejo vodne jame, pa naj so stalno ali le obdobjno aktivne. Tako so pod vplivom tekoče vode v procesu nadaljnjega izoblikovanja, širjenja in poglobljanja. V vseh primerih teče voda iz jam; to pomeni, da so jame bruhalniki, ne pa požiralniki. Kje je njihovo hidrografsko zaledje, ni znano, je pa marsikje nakazano. Za Divje jezero in sosednje izvire pod Rotejo vemo, da gre za vodo, ki se podzemeljsko pretaka s Črnovrške planote. Za vodne jame na desni strani Kanomljice slutimo, da se skozi nje pretaka voda iz vojskarskega območja. Tako se postavlja naloga, ta hriboviti, deloma zakraseli svet čimprej nadrobno obdelati.

Naslednja značilnost je pogrešanje globljih brezen. Brezna so plitva, deloma zasuta; mnoge manjše jame so v razpadanju. Vzroka za to sta zlasti dva: krušljiv material, kjer so se izoblikovali podzemeljski prostori, še bolj pa pretrtost in prepokanost tal, ki se posebej uveljavlja ob nakazani prelomnici med Dinarskim in Alpskim gorstvom, kjer se bolj ali manj razčlenjajo razpoke na obe strani.

Izjemen kraški pojav je razvejitev Kanomljice v klamah. Tu se pričenja vodna jama, ki sega v zračni črti skoraj kilometer daleč do izvira, torej jama z dvojnim vhodom; ta je v zgornjem koncu požiralnik in v spodnjem koncu bruhalnik. Podzemeljski pretok vzbuja tem večje začu-

denje, ker je manj nagnjen kot vzporedna povrhnja struga Kanomljice in vrh tega to strugo nekje križa. Tako stojimo nevedni pred to zagonetko in nas žéne radovednost, da bi se lotili raziskave podzemeljske struge, v katero bi se le morda dalo prodreti, če bi začasno vso Kanomljico usmerili izpred grabelj po povrhnji strugi.

Letošnje delo na Idrijskem je končno obrnilo pogled na Cerkljansko. Mentor nam je bil idrijski rojak Henrik Freyer, ki je pred več kot sto leti poročal o Ravenski jami (Hochenwart, 1838) in se navduševal nad njenim izrednim prirodnim okrasjem, aragonitnimi kristali. Uganko, kje je ta jama — Freyer govori o Ravnah na Tolminkem, kjer sem jo več let zaman iskal — je končno rešil slučaj. Iz razgovora z rudniškim inženirjem Ivanom Gantarjem smo namreč povzeli, da utegne biti iskana jama v Ravnah nad Cerknim, ker je l. 1946 v njej videl tvorbe aragonita.

Polni pričakovanja smo 14. avgusta letošnjega leta odšli na pot. Uspeh ni izostal. Jamo Ravnani poznajo, dasi je tako zakrita, da površje niti najmanj ne izdaja njenega vhoda. Domačin Janez Prezelj, stanujoč v Zgornjih Ravnah štev. 3 (pri Kramaržu), nam je rad pokazal mesto, kjer je jamski vhod; ta je komaj 5 m od njegovega doma. Nestrpno smo se lotili odkopavanja vhoda, ki je bil zadelan s kamnitimi ploščami in z njimi obzidan. Drug za drugim smo se splazili v podzemlje in v hipu se je nabralo polno domačinov pred jamo...

Bilo je 9. marca 1832, ko se je v Ravnah mudil Freyer. Tu je izvedel, da je odprl Martin Čelik kamnolom, ker je sklenil razširiti in prezidati svoj dom. Tako je slučajno našel Ravensko jamo. Še isti večer se je Freyer tu seznanil z domačinom sodnikom Kafolom in se z njim domenil, da jamo skupaj preiščeta. Freyer je bil znova v Ravnah. Prodiranje v jamo je namreč sprva branila visoko stoječa voda. Dne 21. maja je bila vsa jama pregledana. Freyer si je skiciral tločrt in hkrati poročal, da je jama 50 klafter dolga in da se zaključi s tremi rovi, od katerih je eden 6,5 klafter dolg. Tu je nabral nekaj primerkov kapnikov in jih izročil ljubljanskemu muzeju.

Ravenska jama pa je bila poslej le malo časa odprta. Ko je Čeliku naslednje leto toča pobila vse poljske pridelke, je zadelal vhod, uverjen, da so točo naredili jamski duhovi. Tako je njegovo praznoverje pripomoglo, da je bil izredni prirodni okras Ravenske jame kolikor toliko

zaščiten pred nadaljnjim ropanjem. Pozneje so namreč jamo vnovič odprli in zopet zaprli. Za njo so se zanimali planinci iz Cerknega, eden najuglednejših pripadnikov prve generacije slovenskih jamarjev Bogumil Brinšek, kasneje pa tudi Italijani in nazadnje inž. Gantar, ki je dal jamo odpreti in na novo zadelat. Bilo je torej dovolj priložnosti, da so se vtihotapili v jamo tudi nepoklicani gostje, ki so jo doobra izropali.

Čudno se zdi, da ni o Ravenski jami z izjemo Freyerja doslej še nihče pisal. Samo v Planinskem vestniku (glej literaturo) je izšla l. 1905 kratka notica, ki jo je poslala Cerkljanska podružnica Planinskega društva: »Občni zbor je odobril razne predloge glede markacij, stez in Ravenske podzemne jame. Za raziskovanje jame v Ravnah so se določili gg. Peter Brelih, Fran Terček in Andrej Obid.« Izmed imenovane trojice je živ Peter Brelih, moj dobri prijatelj in sotrpin v dachauskem koncentracijskem taborišču. Obrnil sem se nanj za informacije. Prav on mi je pokazal Brinškovo fotografijo, ki kaže del jame z mladim Brelihom in že davno umrlim potovalnim učiteljem Tavšom, ki je svoj čas služboval na Tolminskem. Pred obema raste iz tal širok lep stalagmit.

Dne 17. in 18. avgusta 1956 je poslal Inštitut za raziskovanje krasa iz Postojne posebno ekipo, da jamo nadrobno pregleda in izmeri. Doslej dostopna jama meri 251 m. Rovi potekajo zelo komplicirano v raznih smereh in se na več mestih končajo z ozkimi špranjami, skozi katere ni mogoče nadaljnje prodiranje. Le na enem mestu je uspelo mlademu Zmagu Logarju, sinu upravnika idrijskega muzeja, da se je splazil naprej.

Ravenska jama je izredna posebnost Slovenskega krasa. Razvila se je v apnenicah, dolomitih, breči, v njeni neposredni okolici pa so še vulkanske kamenine, porfiriti in vulkanski grohi. Dno jamskih pro-

storov pokriva večinoma debela mastna ilovica, na stropovju pa migotajo v soju karbidne svečave snežnobe tvorbe aragonita v podobi sige, kapnikov in bodičastih ježkov. Zdi se, da se aragonit v jami izredno hitro tvori; ker pa je pogoj za njihovo rast toplota, je jama prikladen prostor za znanstveni študij. V tem je njena mednarodna vrednost, v turističnem oziru se ji ne odpira bodočnost. Zato smo se odločili, da jamo zavarujemo pred radovedneži, ki bi morda hoteli iz nje odnesti še to, kar je ostalo. Mestni muzej v Idriji je na svoje stroške uredil vhod in namestil vrata. Delo je hitro potekalo. Dne 21. septembra so se vrata v Ravensko jamo zaprla. Tihi slovesnosti so prisostvovali po en zastopnik idrijskega muzeja, Inštituta za raziskovanje krasa in Zavoda za spomeniško varstvo Slovenije iz Ljubljane. Poslej vabi jama domači in tuji krog raziskovalcev in ljubiteljev krasa. Tako se idrijski muzej, ki ga je priključila v življenje nova Jugoslavija, ni mogel lepše oddolžiti spominu domačega raziskovalca in muzealca Henrika Freyerja prav ob 90-letnici njegove smrti.

Literatura

Habe F., Hribar F., Štefančič P., 1955, Habečkov brezen, Acta carsologica I (Inštitut za raziskovanje krasa SAZU), Ljubljana.

Hochenwart F., 1838, Beiträge zur Landeswirtschaft und Topographie des Herzogtums Krain, Heft I, 5, Ljubljana.

Planinski vestnik, 1905, letnik XI., 18, Ljubljana.

Savnik R., 1955, Razvoj domače speleologije in nekatere njene aktualne naloge, Acta Carsologica I., Ljubljana.

Schmidl A., 1854, Die Grotten und Höhlen von Adelsberg, Lueg, Planina und Laas, Wien.

Steinberg F. A., 1758, Gründliche Nachricht von dem in dem Innerkrain gelegenen Czirknitzer See, Laibach.

Stranetzky K., 1913, Jame, brezdna in požiravniki na Vrsniku in okrog Ledin, Carniola IV, 105, Ljubljana.

IVICA BAZOVIČAR

IDRIJA IN NJENA GLEDALIŠKA PRETEKLOST

(nadaljevanje in konec)

Nemški priseljenci so v teh letih počasi, vendar zelo uspešno zavzemali vse važnejše položaje v gospodarstvu avstrijske države in z vedno pomembnejšim gospodarskim položajem je vidno rasel tudi njihov vpliv na kulturnem področju. Medtem ko so se slovenski meščani ukvarjali še z

drobnimi individualnimi problemi, so tuji zavzeli in vodili celotno gospodarsko in kulturno politiko na Slovenskem. Uspešna rast slovenske prosvetne igre se je za to dobo končala z uprizoritvijo Linhartove »Županove Micke« v ljubljanskem stanovskem gledališču l. 1789/90. Nemško

gledališče v Ljubljani pa se je vedno bolj uveljavljalo, čeprav med domačini ni imelo večje opore. Domača gledališka dejavnost se je morala umakniti iz središča na podeželje, med slovensko ljudstvo, od koder je tudi izhajala.

Težko je ugotoviti, kako je bilo z idrijskim gledališčem v prvih 40 letih po odhodu Karla Schikannederja (l. 1800), ker o tej dobi nimamo poročil. Prve ohranjenе listine (o njej piše Maks Pirnat, danes ni več najti) je nekaka okrožnica, ki jo je 26. aprila 1842 izdal Karel Poll, tedanji cesarsko kraljevi sodni aktuar, gledališki oskrbnik in dirigent v Idriji. V njej piše, da je gledališko poslopje skoraj popolnoma razpadlo, ker so ga ljudje zlorabljali na najrazličnejše načine ter niso skrbeli za popravila. Zato je nujno, da poslopje čim prej popravijo in ga tako ohranijo pravega namenu. Iz tega je razvidno, da se rudniška uprava kljub odločbi z Dunaja ni resno zavzela za oskrbo poslopja, da je bilo z vso gledališko dejavnostjo vred prepuščeno bolj posameznikom, lastnikom lož in drugim ljubiteljem gledališke umetnosti. Lastništvo nad ložami je bilo dedno in lastniki so to pravico izrabljali na najrazličnejše načine. Zamenjavali in preprodajali so lože in verjetno tudi gledališki inventar, medtem ko se za oskrbo in popravila poslopja ni nihče brigal. Karel Poll je v omenjeni okrožnici, ki jo je naslovil na vse lastnike lož, poudaril, naj vsi izjavijo, če so pripravljeni tudi v bodoče sodelovati pri oskrbi in popravilih poslopja, zlasti lesenega ostrešja, istočasno pa se morajo odpovedati vsaki zlorabi lastništva. Okrožnico je podpisalo 29 lastnikov lož, s čimer so dokazali, da z okrožnico soglašajo, kar je pomenilo za tedanje razmere uspeh, saj so bili lastniki lož istočasno tudi najvplivnejši ljudje v kraju. 9. maja istega leta je prosil Poll rudniško upravo, naj poskrbi za popravilo gledališkega poslopja. Uprava prošnji ni ugodila ter so morali 19. maja sestaviti novo prošnjo, ki jo je podpisalo 26 lastnikov lož in prijateljev gledališke dejavnosti ter jo naslovilo na tedanjega rudniškega upravitelja Frančiška Albertija. Kako je bila prošnja rešena in če je bilo poslopje takrat popravljeno, ni mogoče ugotoviti.

Istega leta je prevzel oskrbništvο gledališča davkar Perko, ki je ustanovil tudi petčlanski gledališki odbor. L. 1869. je bil gledališki ravnatelj žgalniški pristav Silverij Miszke, za njim pa kontrolor rudniške blagajne Karel Maks Hermann. V nekem članku o idrijskem gledališču, objavljenem l. 1905. v reviji »Dom in svet«, na-

vaja pisec J. Z., da je bilo gledališko poslopje leta 1844. vendarle prenovljeno, istočasno pa avtor podrobno opisuje tudi gledališčno notranjščino in opremo. Med drugim piše, da je bilo v gledališču prostora za 300 ljudi. Zastor je imel mitološko sliko vzhajajočega sonca. Na odru je bilo več lesenih kulis z lesenim ozadjem, kar je predstavljalo viteško dvorano, v ozadju pa je bilo mogoče prikazati še vrt, kmečko sobo in pokrajino. Oder je imel troje zaves in sicer glavno ter dve pomožni. Gledališki odbor je vodil navadno rudniški upravitelj. Za gledališče, njegove prireditve in gostovanja pa je skrbel artistski ravnatelj, ki ga je imenoval upravitelj. Dolžnosti režiserja, blagajnika in šepetalca so si razdelili člani odbora. Zanimivo je, da je skrbel za repertoar, prepisoval igre ter jih delil med igralce nekdo od članov odbora, medtem ko je režiser odločal samo o uporabi naboranega denarja.

L. 1869. je član gledališkega odbora Viljem Zemlička sestavil pravilnik odbora, ki ga je potrdila tudi uprava rudnika. Po njegovi iniciativi je bil sestavljen nov odbor in so bile nekoliko spremenjene dolžnosti posameznih članov. Po njegovem pravilniku je moral rudniški upravitelj nadzorovati gledališko poslopje, en član odbora je skrbel za rekvizite in razsvetljavo, drugi za knjižnico, tretji za računovodstvo in blagajno, četrti pa je bil nekak idejni vodja, ki je skrbel za predstave in jih tudi pripravljali.

Od l. 1869. do 1883. je bil rudniški upravitelj Marko Vincencij Lipold, ki je dal v tem času (1872. l.) s prispevki uradnikov ter z uvedbo takse na posamezne lože stavbo temeljito popraviti, iz česar je mogoče sklepati, da se je zanimanje za obstoj ustanove in razvoj gledališke dejavnosti v kraju spet povečalo. M. V. Lipold je znal pritegniti k delu tudi ostale člane odbora in lastnike lož, ki so bili, poleg rudniške gospode in učiteljstva, predvsem premožnejši in vplivnejši domačini-trgovci in obrtniki. V tem času prvič zasledimo imena članov gledališkega odbora in nekaj imen lastnikov lož. Tako je bil n. pr. tehnični gledališki ravnatelj A. Exeli, artistski gledališki ravnatelj K. M. Hermann, gledališki blagajnik I. Gabriel, med zakupniki lož pa so bili najpomembnejši domačini: mlinar Jožef Arrigler, usnar Jožef Hauptmann, trgovec Franc Hoischer, trgovka s čipkami Emilija Kavčičeva in poštari Anton Leskovec. Dosmrtna taksa za ložo je znašala 25 goldinarjev, idrijski kipar in slikar Jurij Tavčar pa je dobil častno dosmrtno pravico do lože, ker je

pomagal pri popravilih ter s svojimi slikarji lepšal notranjost poslopja.

Kakor beremo v ohranjenih beležkah, so poslopje zgradili in vzdrževali predvsem v dobrodelne namene ter za zabavo uradnikov in domačinov. To lahko sklepamo že po nizki vstopnini, saj so bile do l. 1869. cene za ložo 20 krajcarjev, za sedež v pritličju pa 10 krajcarjev. Nekaj let pozneje pa se je vstopnina za lože dvignila na 40 krajcarjev, za sedež v pritličju na 20, za stojišče pa na 10 krajcarjev.

Ker je bila notranjost poslopja lesena in so jo razsvetljevali samo s svečami, so se omejevali na redne predstave le v letnem času in to zaradi bojazni pred požarom. Ko pa je požar uničil gledališče na Ringu na Dunaju, so tudi v idrijskem gledališču napravili več (sedem) izhodov ter so tudi zunanost stavbe nekoliko lepšali. (1895).

Prve predstave in igralci

Iz raznih zapiskov je razvidno, da so sprva igrali le trikrat na leto in to 22. junija — na predvečer Ahacijevega, 4. decembra — na predvečer Barbarinega praznika in na cesarjev rojstni dan. Seveda je bilo za goste in tuje gledališke družine to pravilo spremenjeno. Kot piše I. Trstenjak v svoji knjigi »Slovensko gledališče« (str. 190—192), so do l. 1850. igrali le tuja, Sfflandova, Nestroyeva in Kotzebueva dela, ko pa so 22. septembra istega leta igrali prvič v domačem jeziku igro »Tat v mlinu«, je tudi v Idriji vzplamtela iskra nacionalne zavesti in težnja po nacionalni neodvisnosti. Igro so ponovili 13. oktobra; tri leta pozneje, 31. julija 1853, pa so igrali že Linhartovega »Matička«. 17. avgusta 1855. in 16. maja 1861. so spet ponovili igro »Tat v mlinu«, 17. avgusta 1856. pa so prvič igrali Linhartovo »Županovo Micko«, ki so jo ponovili 21. junija 1857. 27. aprila in 21. junija 1862. so igrali igri »Dvoboj« in »Raztresenca«, 17. avgusta 1862. in 22. avgusta 1863. igro »Juran in Zofija«, 17. avgusta 1865. igro »Župan«, leto pozneje igro »Pravda«, 7. junija 1868. igre »Svetislav«, »Zajček« in »Pravda«, 19. julija istega leta pa igre »Pozabljenost«, »Raztresenca« in »Filozof« in še 6. junija 1869. igre »Poštena deklica« ter »Ravna pot, najboljša pot«, potem niso več igrali v slovenskem jeziku. Izbor iger ni bil slab; med tedanjimi čitalniškimi prireditvami na našem podežlju je bil skoraj najboljši, saj so izbirali predvsem dela slovanskih avtorjev: A. T. Linharta, Vilharja, Kukuljevića in drugih. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da je val ustanavljanja slovenskih

čitalnic zajel tudi Idrijo, kjer so ustanovili čitalnico l. 1866. Mlada čitalnica pa je mogla voditi slovenske gledališke predstave v gledališkem posloplju le dobra tri leta. Težko je razumeti, da je rudniški upravitelj M. V. Lipold, ki je v času svojega upravljanja storil za obstoj in razvoj gledališča veliko koristnega (po imenu sodeč je moral biti Slovenec), takoj po svojem nastopu leta 1869. prepovedal uprizorjanje del v slovenskem jeziku. Čitalnica si je morala preskrbeti nove prostore, v gledališko poslopje pa se je vrnila šele leta 1883., ko je prevzel upravo rudnika Čeh Novak. Od tega časa dalje so v gledališču spet lahko igrali v domačem jeziku.

V tej dobi se je vrnil z neke dunajske dramske šole domačin Vincenc Lapajne-Cene (1862.—1894.). Pod njegovim vodstvom se je gledališka dejavnost v Idriji razmahnila do viška. Kot beremo v gledaliških zapiskih, je bil Lapajne veseljak, sicer pa zelo izobražen mož in zaveden narodnjak. Ukvarjal se je z najrazličnejšimi pisarijami in je nadvse ljubil gledališko umetnost. Leta 1889. je bil pod njegovim vodstvom ustanovljeno Dramatično društvo, ki ga je do smrti uspešno vodil. Bil je spreten režiser in igralec, precej pa se je ukvarjal tudi s prevajanjem. Med drugim je prevedel iz nemščine igro »Urban Debeluharjeva ženitev« po Kotzebuevi »Der Pächter Ferdkümmel von Tippelskirchen« in po Bittnerju igro »Sitnosti zaradi pohištva«. Pri delu v društvu mu je veliko pomagal predsednik Filip Vidic (1871—1933) tedanji rudniški blagajnik. Vidičevo delo je bilo pomembno zlasti po Lapajnetovi smrti. Istočasno je vredno omeniti tudi Lapajnetovo ženo Fani in hčerko Aleno, ki sta bili še vrsto let, vse do ukinitve Dramatičnega društva l. 1927. aktivni članici idrijskega gledališča ter kot igralki in pevki veliko koristili razvoju gledališke dejavnosti v Idriji.

Odslej je vodilo gledališko delo v Idriji Dramatično društvo, z njim pa so sodelovala vsa ostala delavska, mladinska, prosvetna in druga društva, ki so se v tem obdobju in pozneje ustanovila. Predstave so bile samo slovenske, repertoar pa so sestavljala najrazličnejša sodobna dela, ki so jih imela v tem času na programu čitalnice in dramatična društva po Sloveniji. (Lumpacij Vagabund, Bisernica, Čevljar baron, Marijana, Mlinar in njegova hči, Urban Debeluharjeva ženitev, Revček Andrejček, V Ljubljano jo dajmo, Enajsta zapoved, Svetinova hči, Zapravljivec, Mutec, Telegram, Kje je meja, Zmešnjava nad zmešnjavami, Na Osojah, Oče so rekli, da

le..., Bratranec, Blaznica v I. nadstropju, Rokovnjači, Županova Micka, Deseti brat in druga).

Podrobnejša poročila o gledaliških prireditvah zasledimo v gledaliških zapisnikih šele leta 1892. 20. avgusta so uprizorili člani domačega dramatičnega društva igro »Čevljar baron«, 29. junija 1893. pa Ogrinčevo igro »Zapravljivec«. 17. in 19. avgusta 1894. so uprizorili ob desetletnici Delavskega bralnega društva burko »Bratranec«. 27. januarja 1895. so organizirali svečano novoletno prireditev, 9. februarja 1896. pa so odigrali igro »Blaznica v prvem nadstropju«. Zatam do leta 1900 ne najdemo v gledaliških zapisnikih nobenih poročil. Omenjenega leta je Dramatično društvo ponovno uprizorilo igro »Čevljar baron«, 8. oktobra pa Wilbrandtovo igro »Svetinova hči«. 7. maja 1902. pa se je začelo plodno in pestro obdobje kulturne dejavnosti idrijskega gledališča z Goldonijevo enodejanko »Dva gospoda in en sluga« ter Bittnerjevo igro »Sitnosti zaradi pohišstva«, pri kateri so sodelovali naslednji igralci in igralk: Leopold Bajželj, Ana Lapajnetova, R. Vidmarjeva, Karla Turkova, K. Harmel, J. Novakova, Boris Šepetavec, Šabec, Krevl, Likar in Ocvirk. 29. junija in 5. julija so uprizorili Jurčičevega »Desetega brata«, pri katerem so poleg že omenjenih igralcev in igralk sodelovali še: Karel Kosmač, Draga Lapajnetova, Filip Vidic, Valentin Albrecht, Stranecky, Tončič, Levstik, Kogej st. in mlajši, Šabec, Makuc, Pivk in Primožič. 19. julija istega leta so uprizorili Linhartovo »Županovo Micko«, v kateri je igral tudi Baltazar Baebler.

V tem obdobju so pogostokrat gostovali v Idriji tudi člani ljubljanskega Dramatičnega društva in igralci ljubljanskega Deželnega gledališča Ignacij in Zofija Boršnikova, pozneje pa tudi Danilo, njegova žena Avgusta, Milan Skrbinšek, Vika Podgorska in drugi priznani slovenski gledališki ljudje. Člani slovenskega Dramatskega društva iz Ljubljane so gostovali pod vodstvom Antona Cerarja-Danila v avgustu 1902. z delom »Ženski Othelo«. 26. oktobra istega leta so domači igralci uprizorili igro »Otok in struga«, 19. aprila 1903. pa delo »Pri belem konjičku«, kjer so ponovno nastopili že znani ljudje, kot je K. Kosmač, Pivk, Tauzes, Garopič, Kogovškova in O. Štepicova. 20. in 21. junija so spet obiskali Idrijo člani ljubljanskega Dramatičnega društva pod Danilovim vodstvom z deli: »Huzarji«, »Poljub« in »Ženski Othelo«. 21. novembra so ob otvoritvi novih čitalniških prostorov uprizorili domačini delo »Dve tašči«. Spomladi nasled-

njega leta je predaval v gledališkem posloplju še znani raziskovalec dr. Julij Payer o svojih potovanjih po polarnih krajih, zatem pa je bilo posloplje za predstave ali kakršnekoli druge prireditve zaradi skrajno slabega stanja zaprto. Za njegovo popravilo in preureditev ni skrbel nihče, čitalnica se je preselila v nove prostore, stare pa je prevzelo Dramatično društvo.

Tako je idrijsko gledališče na dokaj žalosten način zaključilo svoje dolgoletno bogato in plodno delo. Kljub temu pa gledališka dejavnost v kraju ni zamrla. Društva so tudi v nadaljnjih letih uprizorila najrazličnejša dela ter s člani Dramatičnega društva (Leopold Bajželj, I. Krevl, S. Šabec, Ana Lapajnetova, R. Vidmarjeva, F. Likarjeva, K. Turkova, I. Ocvirk, K. Harmel, J. Novakova, B. Šepetavec, K. Kosmač, S. Stanecky, I. Tončič, F. Levstik, I. Kogej, T. Makuc, J. Pivk, S. Primožič, Draga Lapajnetova, F. Vidic, V. Albrecht, B. Baebler in drugi) krepili narodno zavest in razširjali slovensko besedo med našim preprostim ljudstvom. Tako so 10. januarja 1904. uprizorili v starih čitalniških prostorih (hišna številka 509) igro »Revček Andrejček«, kjer so nastopili: Draga Lapajnetova, Evgen Tujič, F. Vidic, Kristina Wartholova, Rozi Vidmarjeva, Štefka Urlichova, Olga Štepicova, Karla Turkova, Julij Novak, Franjo Tauzes, Otmar Novak, Matija Pirc in Leopold Pivk. To je bila tudi otvoritvena predstava Dramatičnega društva, ki se je moralo poslužiti teh prostorov zaradi neuporabnosti gledališča. 11. septembra so uprizorili še »Lokavega snubača«. Istočasno je Mestna občina zaprosila rudniško upravo, naj ji dodeli gledališko posloplje, da bi ga uporabila za gasilni dom. Ministrstvo za poljedelstvo na Dunaju je z odlokom 4. januarja 1905. dovolilo rudniškemu ravateljstvu, da dodeli gledališko posloplje Mestni občini za shrambo rudniškega gasilskega orodja. Po sklepu občinskega odbora dne 31. marca istega leta so odstranili iz posloplja lože in oder. K takemu nazadovanju in opustošenju gledališkega posloplja je veliko pripomogel tudi dvorni svetnik Jožef Billek, ki je oviral delo v gledališču, zlasti predstave v slovenskem jeziku, ter ni skrbel za popravila in vzdrževanje posloplja.

Društva so igrala medtem v zasilnih prostorih ter žela kljub oviram vedno vidnejše uspehe. L. 1905. so uprizorili Wilbrandtovo delo »Svetinova hči«, pri kateri so sodelovali: A. Lapajnetova, Grom, Makučeva, Brus, Kumer, Belarjeva, J. Nova-

kova, Vončina in Omanova iz Ljubljane, kot gost. Istega leta so pripravili še naslednja dela: »Sama med seboj«, Radelburg: »V civilu«, Costa: »Brat Martin«, E. Gangl: »Sin«. Leta 1906. pa še dela: O. Ernst »Odgojitelj Lanovec«, M. Gorki: »Na dnu«, Schiller: »Razbojniki«, A. Bisson: »Nadzornik spalnih voz«, A. in E. Bah: »Španska muha«, »Legionarji«, »Zamujeni vlak«, »Pojdimo na Dunaj«, »Tekma«, »Nebesa na zemlji«, »Reka«, »Krivoprisežnik« in druga.

Na ponovno prošnjo Dramatičnega društva je, po posredovanju tedanjega deželnega poslanca Engelberta Gangla, cesarsko kraljevsko ministrstvo za javna dela na Dunaju l. 1913. dovolilo, da sme Dramatično društvo, proti gotovim obveznostim, zopet uporabljati gledališko poslopje. Na društvenem občnem zboru 14. junija 1913. so sklenili poslopje popraviti ter nabaviti nov, modernejši oder. Pri Okrajni posojilnici so si izposodili v ta namen 3000 kron, za kar so bili poroki: E. Gangl, F. Vidic, Pegam, Pivk in Lapajne. Delo je prevzel ljubljanski gledališki mojster Waldstein, ki pa je kmalu umrl. S tem se je delo ponovno zavleklo, zlasti še, ker Waldsteinov sin nikakor ni hotel prevzeti začetega dela. Po večkratnem prigovarjanju se je slednjič dela le lotil, ker ni mogel vrniti denarja, ki ga je že pred začetkom obnavljanja sprejel njegov oče. Še istega leta je delo končal. Kulise je naslikal M. Terpin, slikarski mojster iz Ljubljane, električno napeljavo pa so uredili domačini. Gledališče je bilo spet urejeno in Dramatično društvo je takoj začelo z delom. Otvoritvena predstava je bila 14. maja 1914. Uprizorili so opereto »Mamzelle Nitouche«, prolog pa je sestavil in govoril E. Gangl. Pri predstavi je sodeloval tudi idrijski salonski orkester in uspeh je bil tolikšen, da so morali delo še trikrat ponoviti.

Engelbert Gangl je bil v teh letih med najaktivnejšimi borci za nacionalne pravice Slovencev. Kot učitelj na idrijski realki, organizator kulturne dejavnosti, pisatelj in prevajalec gledaliških del je veliko storil za razvoj in obnovo gledališča. S svojim protestnim člankom v »Slovanu« leta 1905. je kritično opisal razmere v idrijskem gledališču ter s tem razkrinjal delo rudniške uprave in oblasti. Po ponovni otvoritvi gledališkega poslopja so v Idriji spet gostovali člani novo ustanovljenega »Malega gledališča« iz Ljubljane pod vodstvom Antona Cerarja-Danila. Tudi igralec in režiser Milan Skrbinšek je gostoval s svojo igralsko skupino, ki je

uprizorila delo »Konec sveta«. Kot gost pa se je oglasil tudi ljubljanski igralec Rudolf Bukšek, ki je bil pripravljen gostovati v vseh uprizoritvah idrijskega gledališča. V tem letu je bilo idrijsko Dramatično društvo včlanjeno v Zvezo društev v Gorici ter je ob koncu leta, ob 30-letnici bralnega društva, uprizorilo »Lokalno železnico«, nato pa je svetovna vojna spet prekinila njegovo komaj začeto delo. Poslopje je bilo spet zapuščeno in je postalo zatočišče vojnih ujetnikov. Oder so morali odstraniti. Pozneje so uporabili gledališko dvorano za skladišče. Po končani vojni so Idrijo spet zavzeli tujci ter v njej gospodarili do leta 1945.

Idrija je spet preživljala težke trenutke. Italijani so v prvih letih svoje okupacije še dopuščali ljudem nekaj gospodarske, politične in kulturne svobode, po letu 1927. pa so odvzeli Slovincem vse svobosčine in pravice in idrijsko gledališče je spet preživljalo dokaj bridke čase. Takoj po vojni je zasedla poslopje vojaška uprava in šele l. 1920. je Dramatično društvo spet dobilo dovoljenje, da lahko prireja v poslopju slovenske predstave.

Prvič je nastopilo 2. maja z A. in E. Bahovim delom »Španska muha«, nekaj dni pozneje pa so gostovali člani tržaškega Dramatičnega društva z deli: »Otroška komedija«, »Don Pietro Carruso« in »Eden izmed poštenih«. Igrali so dva večera in dosegli velik uspeh. 30. oktobra so domačini uprizorili Nesslovo »Čarovnico pri jezeru«, v prihodnjem letu pa še sledeča dela: Donn Angelo Guiniera »V nižavi« (4. VI. 1921), Jerome Klopke »Miss Hebbes« (2. VII. 1921), Aleksander Bisson »Nadzornik spalnih voz« (15. X. 1921), Josip Jurčič »Deseti brat«. Pri omenjenih uprizoritvah so igrali sledeči domačini: Josip Gruđen, Srečko Bajt, Leopold Pivk, Danilo Pahor, Tončka Lazarjeva, Ivan Valič, Vinko Ožlič, Janko Ferjančič, Leni in Olga Lapajnetova, Zdenka Krapševa in Zdenka Bloudkova.

Kulturna zveza, Akademsko podporno društvo prosveta in Katoliško dijaštvo pa so v tem letu uprizorili v gledališču naslednja dela: »Rodoljub iz Amerike«, »Borba«, »Škrati« in »Trije snubci«. Istega leta je gostovala v Idriji ruska igralska skupina iz Moskve, ki je obiskala Jugoslavijo in tu tudi ostala. Leto pozneje je gostovalo v poslopju Dramatično društvo iz Ajdovščine s Strindbergovo dramo »Pelikan«, domača društva pa so uprizorila še naslednja dela: K. Meško »Mati«, L. Tolstoj »Moč teme« (28. maja), I. Cankar »Pohujšanje v dolini šentflorjanski« (26.

novembra), »Rokovnjači«, Divji lovec«, »Legionarji«, »Veriga«, »Naša kri«, »Tihotapec«, »Anarhist«, »Domen«, »Samo svoj«, »Dekle z biseri«. Ponavljali so še opereto »Mamzelle Nitouche«. Iz naslovov je razvidno, da so sestavljala repertoar v glavnem sodobna in napredna dela domačih avtorjev.

Leta 1923. je slovenski gledališki konzorcij v Ljubljani odstopil 10 deležev Slovenskemu dramatičnemu društvu v Idriji ter ga s tem znatno podprl. Društvo je v tem letu ponovno uprizorilo opereto »Mamzelle Nitouche«, ki jo je pozneje še večkrat ponavljalo. Tudi ostala društva so zaigrala nekaj del, tako da so bila v tem letu uprizorjena naslednja dela: »Mamzelle Nitouche« (4. in 10. marca), Ibsen »Ljudski sovražnik«, »Strahovi«, G. Hauptmann »Roza Bernd« (27. maja), Strinberg »Pelikan« (17. junija), Starovaški »Na višavi« (8. julija), Petrovič »Mrak« (15. septembra). Pri vseh omenjenih delih so sodelovali: L. Pivk, D. Fon, I. Stare, I. Race, J. Kos, I. Pertot, I. Mercina, L. Kosova, F. Riman, L. in M. Lapajnetova, E., M. in J. Kendova, F. Lazarjeva, Z. Bloudkova, L. Kavčičeva, J. Medveš, B. Pahor, Z. Krapševa, I. Kaučeva, M. Nardinova, M. Burnikova, D. Novakova, F. Didič, F. Jurjevič, M. Vončinova, Ščuka, Pertot, Prelovec, Bambič, Starič, Pečarjeva, Pavšičeva in Prelovčeva. 28. julija pa je v »Otroški komediji« gostovala tudi članica tržaškega dramatičnega društva Vika Podgorska.

19. oktobra istega leta so Italijani odstranili iz poslopja oder in kulise ter naselili vanj svoje delavce. Kljub oviram, ki so jih povzročali Italijani, je doživelo društvo v teh letih zelo lepe uspehe, saj je bilo na leto povprečno po 10 gledaliških predstav. Repertoar je bil sestavljen tako, da se je v njem izražala napredna misel idrijskega človeka, ki je strmel predvsem za tem, da si ohrani nacionalne pravice in širi med ljudstvom slovensko zavest.

Poleg Dramatičnega društva so bila delovna tudi vsa ostala društva v kraju, zlasti pa Dijaško in Katoliško delavsko društvo. Njihov program je bil pester in istočasno precej zahteven, saj so poleg domačih avtorjev uprizarjali tudi Ibsnova, Stindbergova in Hauptmanova dela, ki veljajo še danes za najresnejša in najpopolnejše dramske umetnine. Po letu 1923. je oblast vedno bolj ovirala delo društev, tako da so uprizorili največ tri dela na leto. 29. oktobra 1925 so uprizorili »Nebesa na zemlji«, kjer so nastopili: Rafael Kobal, Mici Trohova, L. Bajt, Lado Božič, M. Tratnikova, F. Vidmar, L. Pivkova, J. Blajeva, M. Zupančičeva, J. Kuštrin in S. Rebec. Zadnjo predstavo je imelo Dramatično društvo 2. in 3. maja 1926., ko je uprizorilo Schönherjevo dramo »Reka«, z njo so morali igralci in igralki: Mihaela Tratnikova, Florijan Jurman, Ljubo Čargo, Lado Božič, U. Pavšičeva, P. Carlola in Ferdo Kenda za vedno zapustili svoj gledališki dom in občinstvo. Odslej so italijanske oblasti društveno delo vedno pogostejše ovirale, 7. septembra 1927. pa je bilo Dramatično društvo po 37-letnem uspešnem delu ukinjeno, gledališko poslopje pa je spet postalo skladišče.

Med drugo svetovno vojno so poslopje spremenili v konjski hlev, po letu 1945. pa spet v skladišče. Kljub temu, da je v mestu po tem letu živelo še nekaj nekdanjih članov idrijskih društev in celo nekaj nekdanjih igralcev, se nihče ni resno zavezal za usodo te zgodovinske tako pomembne zgradbe. Leta 1948 so nameravali stavbo podrediti, kar pa je preprečil Zavod za spomeniško varstvo LRS. Leta 1952. je Mestni ljudski odbor zavaroval in popravil stavbo po načrtih ing. arh. Mušiča iz Ljubljane. Zunanost je ostala ista, notranost pa so nekoliko zmanjšali ter preuredili v kino dvorano. Čeprav poslopje danes ne služi gledališki dejavnosti, bo vendar ostalo kot mogočna stoletna priča nacionalnega in kulturnega razvoja na Slovenskem.

IZ LETNIH POROČIL RUDNIKA ŽIVEGA SREBRA V IDRIJI

(nadaljevanje)

Že v zadnjem poročilu smo navedli, da so visoki proizvodni plani v povojnih letih, ki so sicer opravičeni z velikimi potrebami v vojni porušene in zaostale dežele, zahtevali zaradi zastarelih predelovalnih naprav, nesistematično odkopavanje rudišča. Odkopavali so se bogatejši deli v nepravilnem sorazmerju z revnejšimi. Povprečna vsebina živega srebra v rudnih zalogah je sunkovito padala. Prišlo je do pospeševanja naravnega siromašenja rudišča. Tak način eksploatacije je zahteval vzporedno hitro modernizacijo dobivalnih in predelovalnih naprav, ki bi omogočile predelavo večjih količin siromašnejše rude, da letna proizvodnja živega srebra ne bi padala. Žal so povojne gospodarske težave ovirale hitro modernizacijo in povečanje zmogljivosti predelovalnih naprav. Posledica tega je, da je proces siromašenja rudišča prehitel mordenizacijo. Samo pretirano odkopavanje bogatih delov je omogočilo izpolnjevanje proizvodnih planov. Toda pretirano odkopavanje v prejšnjem letu povzroči še hujše v naslednjem. Tak način dela pa je mogoč le do določene meje ter povzroči slednjič padec proizvodnje Hg in dohodka pri večji količini izkopene revnejše rude, to se pravi pri večjih produkcijskih stroških. Posledice takega dela so se pokazale že v letu

1955,

ko delovni kolektiv prvič po vojni ni izpolnil postavljenih naloge, kljub temu, da je bila odkopana največja količina rude, odkar rudnik obstoja in je pri tem količina odkopane izkoppine sicer presegla planirano, toda bila je revnejša. Intenzivno delo za modernizacijo naprav od jamskih do topilniških pa zagotavlja, da bo kriza v dveh ali treh letih premagana, letna proizvodnja živega srebra bo dosegla povprečje zadnjih let, pri tem pa se bo v rudišču pravilno in sistematično gospodarilo.

Težišče dela je bilo na mehanizaciji in modernizaciji zunanjega transporta od bodočega glavnega izvoznega jaška »Delo« do nove separacije, oziroma topilnice. S tem v zvezi je bila v glavnem zaključena gradnja pogonske postaje žičnice z bunkerji ter tkz. kotna postaja na mestu, kjer severovzhodna smer žičnice prehaja v severozahodno proti bodoči separaciji.

Vsa montažna dela so opravili monterji rudniške mehanične delavnice pod vodstvom domačih mojstrov.

V maju se je začela gradnja separacije, ki je največji in hkrati najvažnejši objekt modernizacije in je situirana tik nad topilnico tako, da bo pri drobljenju in separiranju jamske izkoppine čimbolj izkoriščena sila težnosti, transporti rude do peči v topilnici pa bodo kratki in enostavni. Opremo za separacijo bo izdelala Strojna tovarna v Trbovljah. Do konca leta je bila v grobem dograjena razkladalna postaja žičnice na najvišji etaži objekta, istočasno pa so se začela zemeljska dela za zgradbe nižjih etaž.

Tako bo nova, moderna naprava, če ne bo posebnih ovir, že v letu 1956 nadomestila zastarelo, negospodarno separacijo, ki je dolga desetletja brez bistvenih sprememb služila svojemu namenu.

Sedanja »Bašerija« je bila zgrajena l. 1827. na mestu stare, ki je obratovala od l. 1680. Naprave v tej izbiralnici je poganjalo vodno kolo, ki ga je gonila voda iz »rak«. Starejši Idričani še pomnijo dva mogočna kamnita obočna mostova, ki sta se bočila preko glavne ceste pri izbiralnici. Po enem izmed teh so prevažali rudo, drugi pa je služil za pretok vode iz rak na vodno kolo v izbiralnici. Okoli l. 1897 so oba mostova podrli. Vodno kolo se je ustavilo za vedno, izbiralniške naprave pa je pognal enovaljni parni stroj z baterijskim parnim kotlom. Danes tudi ta sameva v zaprašenem kotu, ker ga je izpodrinila elektrika in čaka kot ohranjena redkost spodobnega mesta v tehničnem muzeju. V najbližji prihodnosti bo ostala stara separacija osamljena in zaprašena sredi mesta le kot tehnični spomenik in še ta ne posebno imeniten, ki se bo moral kmalu umakniti razvoju mesta. Človek, ki bo ogledoval čez leto ali dve novo separacijo, pa bo obiskal še staro, se bo samo čudil, kako se je mogel rudnik s to zarjavelo in hkrati čudno šaro prebijati. Vendar je res, da je prav ta separacija, ko je bila nova, predelovala 20 ali 30 tisoč ton dobre rude, v novi Jugoslaviji pa z vestnim delom in trdom zaposlenih 150 tisoč ton pri malo spremenjenih napravah. Res je tudi, da so skozi te revne in zarjavele naprave spolzeli milijoni ton rude in v njej tisoči ton živega srebra, ki je redilo Idrijo, še

bolj pa neznane kraje in ljudi. Istočasno z opustitvijo stare separacije bo izginila z idrijskih cest in poti tudi znana železnica, ki je od l. 1852 do začetka tega stoletja kot konjska priprega, od l. 1903 dalje pa kot električna železnica oživila in vznemirjala mesto. Primitivne električne lokomotive bodo kot redkost morda naše zaslužen počitek v tehniškem muzeju.

V tem letu je bilo dograjeno tudi novo sodobno skladišče, ki bo prevzelo zalogo cele vrste malo primernih prostorov starega skladišča. Vskladiščeni material bo tako bolje in smotrnejše spravljen, poslovanje skladišča pa lažje in uspešnejše.

V topilnici, ki še vedno predstavlja tako zvano »ozko grlo« proizvodnje zaradi premajhne zmogljivosti, so se tudi v tem letu izboljševale predelovalne naprave, da se doseže čim boljši izplen, to je, da se pri predelavi rude izgubi čim manj živega srebra. S tem v zvezi se je po zamisli nadzornika Adolfa Mažgona spremenil sistem vleka po dimovodih, kar je vsekakor pozitivno vplivalo na izboljšanje izplena. Vzporedno pa je bil dokončno izdelan program modernizacije in povečave predelovalnih naprav, ki predvideva postavitev rotacijske (vrtilne) peči z boljšim izkoristkom in veliko zmogljivostjo. Važna prednost takih peči je ta, da omogočajo rentabilno predelavo siromašnejših rud, ki bi postala pri današnjih pečeh problematična. Program predvideva postavitev ene vrtilne peči v letih 1957—58.

Produkcija rude in živega srebra.

Ker je že proizvodna naloga v letu 1954, ko je bilo treba pridelati 495 ton živega srebra, povzročala težave zaradi okrnjene zmogljivosti topilnice in zahtevala pretirano odkopavanje bogatejših delov v jami, je naloga za leto 1955 pridelati 510 ton živega srebra, te težave tako povečala, da jim kolektiv ni bil kos. Letna proizvodna naloga ni bila izpolnjena.

Pridelanih je bilo 903,2 tone živega srebra, kar predstavlja 98,6 % planirane količine. Pri tem je bilo izkopanih 147.633 ton rude ali 100,2 % planirane. V topilnico je jama oddala 150.384 ton rude (tudi del zalag iz prejšnjega leta). Od celotne količine je bilo 144.693 ton revne rude s povprečno vsebino 0.249 % Hg in 5.691 ton bogate rude s povprečno vsebino 3.957 % Hg. Povprečna vsebina v predelani rudi je bila 0,39 % Hg. V primerjavi s prejšnjim letom je posebno močno padla vsebina v bogati rudi od 5,545 % leta 1954 na 3,957 % Hg leta 1955. Povpreček v jamski izkopa-

nini pa je padel za tri stotinke procenta od 0,42 % na 0,39 % Hg.

Topilniški izplen se je v tem letu izboljšal od 85 % leta 1954 na 86,8 % leta 1955. Z drugimi besedami povedano je jama za pridelanih 503,2 tone živega srebra oddala v topilnico v rudi 579,6 tone živega srebra. Razlika med obema številoma pokaže izgubo pri predelavi rude.

Storilnost v jami je naraščala tudi v tem letu. Tako je bil jamski učinek 1,25 tone na dnino, splošni jamski učinek pa 0,998 tone na dnino, leta 1954 pa je bil jamski učinek 1,23 tone na dnino, splošni jamski učinek pa 0,96 tone na dnino.

Sledilna dela

S sledilnimi deli v še neraziskanem območju rudišča niso bili doseženi posebni uspehi. Nadaljevala se je raziskava orudenja v bližini francoskega odkopnega polja na IV. obzorju in jugovzhodno od zračnega jaška »Pravica« na IX. obzorju. Z ostalimi sledilnimi rovi se je tu in tam našlo orudenje, vendar bodo potrebne še natančnejše raziskave teh delov, da bo mogoče govoriti o rudnih telesih, ki bi se jih splačalo odkopavati in ki bi bistveno vplivala na povečanje zalag rude.

V tem letu je bilo izkopanih 4.200 metrov sledilnih rogov v vseh smereh. Pri tem je bilo pridelanih približno 7.150 ton siromašne rude, kar predstavlja 4,8 % celotne proizvodnje.

Z ozirom na dejstvo, da je stari, klasični del idrijskega rudišča, od mesta pa do jaška »Pravica« in od I. pa do XIII. obzorja, že precej gosto preprečen z raziskovalnimi rovi, res ni mogoče pričakovati, da bodo najdena nova, obsežnejša orudena območja. Ta ugotovitev sili upravo rudnika k raziskavam, ki bodo posegle v še popolnoma neraziskano okolico starega rudnika, proti severozahodu, severovzhodu in dalje proti jugovzhodu. S tem v zvezi se že pripravlja projekt za obsežno raziskavo proti severozahodu v smeri proti Razpotju. Bližnja prihodnost bo pokazala, če se idrijsko rudišče nadaljuje v tej smeri.

Prodaja živega srebra.

Neustaljen in napet mednarodni politični položaj ter vojna nevarnost na Daljnem vzhodu sta tudi v tem letu vplivala na cene živega srebra kot strateške surovine. Poznejše pomirjenje med Ameriko in Kitajsko ter uspešni poskusi za ublažitev mednarodnih odnosov pa so se začeli zrcaliti tudi v lahнем padanju cen strateških surovin. Tako je bila cena živemu

srebru v začetku leta najvišja v povojni dobi, ko je stala jeklenka živega srebra (34,5 kg) 303.—dolarje na evropskem in 295.—dolarjev na ameriškem tržišču. Do avgusta je cena vztrajno padala in dosegla 264.—dolarjev za jeklenko na evropskem in 228.—dolarjev na ameriškem trgu. Od avgusta dalje so cene zopet naraščale zaradi izpada mehiškega živega srebra na svetovnem trgu, vendar še zdaleč niso dosegle višine v začetku leta. Povprečna cena za jeklenko živega srebra je bila v letu 1955 283.—dolarjev na evropskem trgu in 264.75 dolarjev na ameriškem trgu. Na domačem trgu se je cena gibala od 5.300 do 5.500 din.

Prodaja živega srebra je na domačem trgu padla od 100 ton leta 1954 na 55,2 tone v preteklem letu. Sorazmerno s tem je narasla prodaja v inozemstvu na 465,6 ton v primerjavi z letom 1954, ko je bilo izvoženih 389,3 tone živega srebra.

Najvažnejši inozemski kupci so bili:

ZDA	181.1 ton Hg
Švica	174.8 „ „
Nemčija	56.2 „ „
Avstrija	18.2 „ „
Francija	16.5 „ „
Holandska	8.1 „ „
Anglija	6.0 „ „

Iz vsega navedenega je razvidno, da s prodajo živega srebra ni bilo težav. Nasprotno, povpraševanje je bilo večje kot ponudba, cene pa izredno zadovoljive, na žalost, zaradi nevarnosti mednarodnih zapletljajev.

Nesreče in poklicna obolenja.

Število nezgod je v preteklem letu nekoliko naraslo. Vse poškodbe so bile lažje, kljub temu pa je število izgubljenih dnin zaradi nezgod v primerjavi z letom 1954 naraslo za 20 %. Prav tako kot v letu 1954 je nastalo največ poškodb pri jamskem in zunanem transportu. Naraslo je tudi število poklicnih obolenj zaradi lažjih zastrupitev z živim srebrom. V jami je bilo 72 slučajev zastrupitve, v topilnici pa 30. Število izgubljenih dnin zaradi poklicnih obolenj je naraslo v primerjavi z letom 1954 za 15 %.

V celoti je bilo zaradi bolezni izgubljenih 19.059 dnin. Od tega zaradi nezgod 2.752 dnin, zaradi poklicnih bolezni 1.811 dnin, zaradi raznih bolezni pa 14.496 dnin.

Za zaključek navajamo tabelarni pregled delavcev in uslužbencev zaposlenih pri Rudniku od l. 1946 do 1955:

Leto	Delavci	Uslužbeni	Skupno	Procent usluž.
1950	1104	107	1211	8.5
1946	791	61	852	7.17
1947	878	72	958	7.6
1948	928	106	1034	10.02
1949	1075	155	1230	12.6
1950	1104	107	1211	8.85
1051	993	83	1076	7.7
1952	950	77	1027	7.5
1953	956	77	1033	7.44
1954	963	60	1023	5.87
1955	978	61	1039	5.88

V letu 1949 je prišel en uslužbenec na 8 delavcev, v letu 1955 1 uslužbenec na 17 delavcev. Zanimivo je razmerje med številom zaposlenih delavcev in uslužbencev, ki pa ne da popolnoma pravilne slike, ker so zaradi raznih uredb določene kategorije uslužbencev večkrat prešle v rang delavcev ali pa obratno.

Iz dosedanjih poročil je razvidno, da je rudniški kolektiv vsa leta, odkar upravlja podjetje, v glavnem izpolnjeval proizvodne naloge in reševal probleme v zvezi z njimi, ki nikakor niso bili majhni. Zaradi visokih cen živega srebra, skratka, zaradi visoke rentabilnosti podjetja pa se ni vedno in povsod posebno pazilo na pravilno in skrbno gospodarjenje s sredstvi, ki jih upravlja kolektiv. Vse pa kaže, da bo že bližnja prihodnost zahtevala, da se bo vsak dinar koristno obrnil. Z zboljšano organizacijo dela in skrbnim gospodarjenjem se to more in mora doseči.

PRVO RUDOSLEDSTVO V IDRIJI

K poročilu K. Bezga pod gornjim naslovom v 3. številki »Idrijskih razgledov« (str. 122—4) pripominjam:

Podobno kot v železarstvu je prva doba pridobivanja živega srebra na področju Idrije **gozdarska**. Kmetje so v gozdovih pri svojih domovih iskali živo srebro ali živosrebrno rudo in jo žgali na kraju najd-

be. J. J. Ferber poroča v svoji knjigi Beschreibung des Quecksilber-Bergwerks zu Idria in Mittel-Crayn (Berlin 1774, str. 65), da se tu pa tam še najdejo sledovi tega najstarejšega žganja živosrebrne rude po idrijskih gozdovih, ki pogosto povzročajo gozdne požare. Gozdarsko pridobivanje živega srebra je prenehalo z odkrit-

jem prvega večjega živosrebrnega rudišča, ki ga je 1508 odprl Ahacov rov in s katerim se je šele razvil v Idriji stalni **rudnik** živega srebra. Zanimivo je zaporedje gozdarskega in rudarskega pridobivanja rud po izdanih redih; Ortenburžani so izdali za Jesenice in Dolino rudarski red 1381 ob koncu gozdarskega in ob ustalitvi rudarskega pridobivanja železa; podobno je z rudarskim redom za Kamno gorico, Kolnico in Kropo in 1580 z rudarskim redom za Idrijo. Zaradi tega je iskanje leta o prvem rudosledstvu v Idriji naloga brez upa v rešitev, ki jo gozdarski značaj začetnega pridobivanja živosrebrne rude skoraj onemogoča; razen tega pa so Idrijčani po besedah istega Ferberja še v XVIII. stoletju

gledali v rudniku skrivnost, za katero so smatrali, da ji je vsako pisanje ali objavljanje škodljivo. Tako je tudi umljiv pravljčni značaj navedbe o sodarjevi najdbi živega srebra, ki izraža gozdarsko dobo idrijskega živega srebra, medtem ko je pravljica o odkritju živosrebrne rude v Ahacovem rovu v zvezi z zakoncema Kutlerjevima že prispodoba idrijskega živosrebrnega rudarstva z rudnikom.

Prav je, da obravnavajo »Idrijski razgledi«¹ zgodovinska vprašanja in prav bi bilo, ko bi še drugi prispevali pripombe k poročilu K. Bezga, da bi tako razjasnili tudi druga meglena poglavja.

Franjo Baš

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR IDRIJA

Na podlagi 2. točke 50. člena Zakona o občinskih ljudskih odborih (Uradni list LRS št. 19/52) in 2. točke 24. člena Statuta občine Idrija (št. 35/1-56 z dne 31/1-1956) je Občinski ljudski odbor Idrija na svoji seji dne 21. IX. 1956 sprejel

ODLOK O DELITVI SOCIALNIH PODPOR

1. člen

Občinski ljudski odbor daje socialno ogroženim osebam socialne podpore v okviru za to namenjenih proračunskih sredstev.

2. člen

Socialne podpore se praviloma dajejo le osebam:

a) ki imajo stalno bivališče na območju tukajšnje občine,

b) ki so popolnoma ali delno nesposobne za pridobitno delo, nimajo nikakega premoženja in ne dohodkov, s katerimi bi se lahko preživljale, ter nimajo svojcev ali drugih oseb, ki so po zakonu, pogodbi ali zaradi moralnih obveznosti dolžne zanje skrbeti.

3. člen

Socialne podpore so glede na namen in trajanje stalne, začasne, enkratne ter dijaške podpore.

Pravica do stalne, začasne in dijaške podpore teče od prvega dne v naslednjem mesecu, ko je bila podpora dodeljena. Pravica do teh podpor pa preneha s prvim dnevom sledečega meseca, ko so odpadli pogoji za upravičenost.

Svet za socialno varstvo pa lahko sklene drugače, upoštevajoč okoliščine in potrebe.

4. člen

Stalna podpora se daje tistim, ki so trajno dela nezmožni, nepreskrbljeni, brez svojcev, brez vsakega premoženja in dohodkov. Ta podpora znaša največ 4.000.— din mesečno na osebo, vendar ta meja ni obvezna za posebno težke primere.

Če imajo stalni podpiranci svojce, ki so jih dolžni podpirati, ali so delno še sposobni za pridobitno delo, je stalna podpora le dopolnitev dohodkov tiste osebe ali njegove družine do največ 2.000.— din mesečno na osebo.

Če živijo stalni podpiranci v domovih, se plača celotna vzdrževalnina za tiste osebe, ki so popolnoma nesposobne za pridobitno delo, brez svojcev, ki bi jih bili dolžni podpirati, ter brez vsakega premoženja in dohodkov, za vse ostale pa samo razliko med mesečno oskrbnino v domu in lastnimi dohodki podpiranca.

Oskrbovanci — upokojenci v domovih onemoglih si smejo zadržati največ 20 % pokojnine.

5. člen

Začasno socialno podporo lahko prejemajo osebe, ki so zaradi bolezni, nesreče, zdravstvenih in drugih okoliščin socialno ogrožene in se začasno ne morejo preživljati z lastnimi sredstvi.

Začasna podpora znaša mesečno največ 4.000.— din na osebo, vendar ta meja za posebne težke primere ni obvezna.

6. člen

Enkratne podpore znašajo največ 8.000.— din in se dajejo izjemoma osebam, ki so potrebne pomoči zaradi nesreče, smrti, bolezni, plačila nujnih stroškov in pogreba.

Socialne podpore se dodeljujejo v gotovini, izjemoma, če je potrebno, tudi v blagu.

7. člen

Dijaško podporo lahko prejemajo učenci nižjih gimnazij, vajenci, dijaki višjih gimnazij, strokovnih šol in slušatelji visokih šol.

Dijaške podpore se dajejo v prvi vrsti otrokom padlih borcev in žrtvam fašističnega terorja ter otrokom socialno ogroženih družin, upoštevajoč uspešnost pri študiju in socialno stanje družine.

Dijaška podpora znaša največ 3.000.— din mesečno; za tiste, ki so v domovih, pa razliko med oskrbovalnino v domovih ter otroškim dodatkom in prispevkom njihovih staršev ali drugih oseb, ki so po zakonu dolžne zanje skrbeti.

8. člen

Osebe, ki imajo nepremičnine, lahko prejemajo stalno ali začasno podporo proti vrnitvi ob določenem roku s tozadevnim zemljiškoknjižnim zavarovanjem.

O dodelitvi podpor, ki so vezane na zemljiškoknjižno zavarovanje, se sklenejo ustrežajoče pogodbe, ki jih za občino sklene in podpiše na predlog Sveta za socialno varstvo predsednik Občinskega ljudskega odbora Idrija.

9. člen

Stalne, začasne in enkratne podpore dodeljujejo po prosti presoji Svet za socialno varstvo na pismene prošnje, v nujnih primerih pa lahko načelnik Oddelka za zdravstvo in socialno varstvo, vendar mora o tem poročati na prihodnji seji sveta ter naknadno izdati odločbo.

Dijaške podpore dodeljuje komisija za šolske podpore, katere je imenovana od občinskega ljudskega odbora izmed odbornikov in članov množičnih organizacij ter ostalih državljanov.

O dodeljenih podporah izda pristojni upravni organ tozadevno odločbo. Odločba se glasi za podpiranca, v utemeljenih primerih pa se lahko določi izplačevanje podpore osebi, ki se zato določi.

10. člen

Zoper odločbo, s katero se zavrne prošnja za dodelitev stalne, začasne, enkratne in dijaške podpore, je dopustna pritožba na Tajništvo za zdravstvo in socialno varstvo OLO Gorica v roku 15 dni po prejemu odločbe.

11. člen

Stalne, začasne in dijaške podpore se ukinejo ali pa se njih višina spremeni, če so za te ukrepe ugotovljeni utemeljeni razlogi ali če so odpadli pogoji upravičenosti, ki so jih podpiranci dolžni javiti.

O teh ukrepih sklepa Svet za socialno varstvo, odločbo pa izda ustrezní upravni organ.

Zoper odločbo o ukinitvi stalne, začasne in dijaške podpore je dopustna pritožba na OLO Gorica — Tajništvo za zdravstvo in socialno varstvo v roku 15 dni po prejemu odločbe.

12. člen

Socialne podpore, ki jih prejemajo podpiranci te občine je treba vskladiti z določili tega odloka do 31. XII. 1956.

13. člen

Najmanj dvakrat letno se opravi pregled vseh podpirancev. Pregled opravi Komisija za revizijo

socialnih podpor, ki jo imenuje Občinski ljudski odbor Idrija.

14. člen

Ta odlok stopi v veljavo z dnem objave na občinskih oglasnih deskah, uporablja pa se od 1. X. 1956.

Občinski ljudski odbor Idrija

Štev.: 35/26

Idrija, 21. septembra 1956.

Predsednik

Lado Božič, l. r.

Na podlagi 12. in 15. člena Zakona o občinskih ljudskih odborih (Uradni list LRS št. 19/52) ter 3. in 8. člena Temeljnega zakona o prekrških (Uradni list FLRJ št. 46/51 in 58/55) je Občinski ljudski odbor Idrija na svoji seji dne 21. IX. 1956 sprejel

ODLOK

O REJSKIH PODROČJIH SIVORJAVEGA GOVEDA NA PODROČJU OBČINSKEGA LJUDSKEGA ODBORA IDRİJA

1. člen

Za rejsko področje sivorjavega goveda se smatrajo naslednji kraji in vasi: celotno področje bivše občine Črni vrh, naselja: Dole, Zavratec, Potok, Jelični vrh, Gore, Idršek do ledinskega Razpotja. Na Vojskem Mrzla rupa.

2. člen

V navedenih krajih morajo živinorejci postopoma izločevati cikasto govedo in uvajati sivorjavo govejo pasmo.

3. člen

Križanje med pasmami in pretapljanje ni dovoljeno, zaradi tega se bodo na področjih zadruga Dole in Vojsko pri licenciranju po potrebi potrjevali biki cikaste in sivorjave pasme.

4. člen

Izven rejskega področja sivorjavega goveda ni dovoljeno rediti plemenskih goved sivorjave pasme.

5. člen

Neizpolnjevanje 3. in 4. člena tega odloka se kaznuje kot prekršek z denarno kaznijo do 3.000.— dinarjev.

6. člen

Ta odlok začne veljati 8. dan po objavi na oglasnih deskah Občinskega ljudskega odbora Idrija.

Štev.: 0135/31

Idrija, dne 21. IX. 1956.

Predsednik

Lado Božič, l. r.

Na podlagi 15. člena Zakona o občinskih ljudskih odborih (Uradni list LRS št. 19/52) in 24. člena Statuta občine Idrija je Občinski ljudski odbor Idrija na svoji seji dne 21. IX. 1956 sprejel

ODLOK

O USTANOVITVI SKLADA ZA STANOVANJSKO KOMUNALNO GRADITEV NA OBMOČJU OBČINE IDRİJA

1. člen

Ustanovi se sklad za stanovanjsko komunalno graditev kot samostojni družbeni sklad.

Sklad je pravna oseba s sedežem v Idriji.

2. člen

Iz sklada se dajejo sredstva za zidanje stanovanjskih hiš, komunalnih naprav in ostalih javnih investicij.

3. člen

V sklad se stekajo naslednja sredstva:

1. sredstva od prodaje hiš, stanovanj in poslovnih prostorov, last splošnega ljudskega premoženja;

2. 50 % najemnine od poslovnih prostorov, ki jih dajejo v najem zasebni lastniki hiš;

3. sredstva, ki so v ta namen določena po družbenem planu in morebitne dotacije v proračunu;

4. sredstva skladov za samostojno razpolaganje gospodarskih organizacij, ki jih v ta namen določi delavski svet gospodarske organizacije;

5. posojila, ki jih dajejo gospodarske organizacije iz sklada za samostojno razpolaganje;

6. sredstva posojil, ki so razpisana za stanovanjsko komunalno graditev;

7. najemnine od stanovanjskih, poslovnih in drugih prostorov, ki so v upravi občine Idrija in jih le-ta oddaja v najem;

8. razna druga sredstva, ki jih v ta namen določi Občinski ljudski odbor Idrija.

4. člen

V ta sklad se prenesejo vsa obstoječa sredstva od prodaje stanovanjskih hiš, ki so na posebnem računu pri Narodni banki Idrija.

5. člen

Sredstva sklada se nalagajo na poseben račun pri Narodni banki Idrija, ki izvršuje proračun Občinskega ljudskega odbora Idrija.

6. člen

S skladom razpolaga kot upravni organ Svet za urbanizem, komunalne in gradbene zadeve.

7. člen

Pravila sklada sprejema Svet za urbanizem, komunalne in gradbene zadeve, potrdi pa jih Občinski ljudski odbor Idrija.

8. člen

Ta odlok začne veljati 8. dan po objavi na oglasnih deskah Občinskega ljudskega odbora Idrija, uporablja pa se od 1. 1. 1956 dalje.

Štev.: 01-35/32

Idrija, 21. septembra 1956.

Predsednik

Lado Božič, l. r.

Na podlagi določila 7. člena Odloka o ustanovitvi cestnega sklada za stanovanjsko komunalno graditev na območju občine Idrija z dne 21. IX. 1956 je Svet za urbanizem, komunalne in gradbene zadeve na svoji seji dne 31. I. 1956 sprejel naslednja

PRAVILA

SKLADA ZA STANOVANJSKO KOMUNALNO GRADITEV NA OBMOČJU OBČINE IDRİJA

I. SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen

Sklad za stanovanjsko komunalno graditev na območju občine Idrija, ki je bil ustanovljen z odlokom Občinskega ljudskega odbora Idrija dne 21. IX. 1956 je pravna oseba.

2. člen

Sklad za stanovanjsko komunalno graditev upravlja Svet za urbanizem, komunalne in gradbene zadeve pri Občinskem ljudskem odboru Idrija.

3. člen

Pri upravljanju sklada za stanovanjsko komunalno graditev zastopa Svet za urbanizem, komunalne in gradbene zadeve predsednik tega sveta.

Za sklad podpisujeta predsednika sveta in referent za gradbene in komunalne zadeve, ki vodi administrativne posle sklada.

4. člen

Viri dohodkov sklada so predvideni s 3. členom odloka o ustanovitvi sklada za stanovanjsko komunalno graditev na območju občine Idrija.

Neuporabljena sredstva sklada se prenašajo iz preteklega v naslednje leto.

5. člen

Iz sklada za stanovanjsko komunalno graditev se smejo financirati le naslednja dela:

1. za novogradnjo, dograditev in večja popravila stanovanjskih hiš splošnega ljudskega premoženja v občini Idrija;

2. za novogradnjo, rekonstrukcijo, asanacijo in večja popravila komunalnih naprav na območju občine Idrija;

3. za načrte objektov stanovanjske komunalne graditve.

II. PRAVICE IN DOLŽNOSTI UPRAVNEGA ORGANA SKLADA

6. člen

Svet za urbanizem, komunalne in gradbene zadeve je upravni organ sklada za stanovanjsko komunalno graditev in opravlja predvsem naslednje zadeve:

a) nadzoruje vnovčevanje dohodkov in uporabo sredstev sklada;

b) razpravlja in odloča o vseh zadevah, ki se tičejo sklada na osnovi programa stanovanjske komunalne graditve občine, ki ga potrdi Občinski ljudski odbor Idrija;

c) predlaga Občinskemu ljudskemu odboru Idrija v potrditev predračun in zaključni račun sklada;

d) predlaga Občinskemu ljudskemu odboru Idrija v potrditev spremembe pravil sklada.

7. člen

Stroški, ki nastanejo v zvezi s poslovanjem upravnega organa sklada, bremenijo sklad za stanovanjsko komunalno graditev.

III. POSLOVANJE UPRAVNEGA ORGANA SKLADA

8. člen

Upravni organ sklada odloča o vseh zadevah iz svoje pristojnosti na sejah.

9. člen

Sklep upravnega organa sklada je veljaven, če je za njega glasovalo najmanj 5 članov sveta (upravnega organa sklada).

IV. KONČNE DOLOČBE

Ta pravila stopijo v veljavo, ko jih potrdi Občinski ljudski odbor Idrija.

Štev.: 01-3228/2-Z/p

Idrija, 15. novembra 1956.

Predsednik

Sveta za urbanizem, komunalne in gradbene zadeve:

Tratnik Mirko, l. r.

Na podlagi 2. točke 50. člena Zakona o občinskih ljudskih odborih (Uradni list LRS št. 19/52) in 2. točke 24. člena Statuta občine Idrija (št. 35/1 z dne 31. I. 1956) je Občinski ljudski odbor Idrija na svoji seji dne 15. XI. 1956 sprejel

ODLOK

O ZDRAVNIŠKEM PREGLEDU ŠOLOOBVEZNE MLADINE

1. člen

Da se prepreči razna obolenja pri šolskih otrocih in mladini, se mora vsako leto obvezno zdravniško pregledati vsa šoloobvezna mladina in otroci, ki obiskujejo otroške vrtce.

Pregled se opravi do konca meseca maja.

2. člen

Vsi otroci, ki gredo prvokrat v šolo ali otroški vrtec, morajo biti zdravniško pregledani pred pričetkom šole ali pred vstopom v otroški vrtec.

3. člen

Preglede opravi zdravnik šolske ambulante ali zdravnik, ki ga določi sanitarni inšpektor Občinskega ljudskega odbora Idrija.

4. člen

Točen raspored pregledov napravi vsako leto zdravnik šolske ambulante. Izredne preglede pa odredi sanitarni inšpektor Občinskega ljudskega odbora Idrija.

5. člen

Za udeležbo šoloobveznih otrok in mladine na zdravniškem pregledu so odgovorni njihovi starši; v kolikor pa teh ni, njihovi rejniki ali oskrbniki.

Upravitelj otroškega vrtca ne sme sprejeti v vrtec otroka, ki ni bil zdravniško pregledan.

6. člen

Kršilci določb 1. in 2. člena tega odloka se kaznujejo z denarno kaznijo do 3.000.— din po predpisih temeljnega zakona o prekrških, če dejanje ni strože kaznivo po drugih veljavnih predpisih.

7. člen

Ta odlok začne veljati 8. dan po objavi na oglasnih deskah Občinskega ljudskega odbora Idrija.

Štev.: 01-35/34-R/p

Idrija, 15. novembra 1956.

Predsednik

Lado Božič, l. r.

IZ ZAPISNIKOV SEJ
OBČINSKEGA LJUDSKEGA ODBORA

IDRIJA

XIV. seja dne 21. IX. 1956

Na predlog zbora volivcev v Doleh bomo za naprej pobirali krajevni prispevek za rekonstrukcijo električnega omrežja na območju Krajevnih odborov Dole in Zavratac. Prispevali bodo vsi prebivalci iz območja Krajevnega odbora Dole in Zavratac.

Mizarnica Rudnika živega srebra Idrija sme opravljati mizarske usluge privatnikom.

Na predlog volivcev na nekaterih zborih je določen okoliš za rejo sivorjave govede. Zivinorejci bodo redili govedo omenjene pasme v naslednjih krajih: Zadlog, Črni vrh, Godovič, Dole, Zavratac, Jelični vrh, Potok, Gore, Idršek in Mrzla rupa.

Občina bo iz svojega investicijskega sklada dajala posojilo za naslednje objekte:

a) za razširitev klavnice v Idriji 2.983.000.— din;
b) za ureditev plazu v Rožni ulici v Idriji 840.000 din

c) za nadaljna dela pri vodovodu v Idriji 3.740.000.— din;

d) za graditev električnega daljnovoda Idrija—Ivanišče 680.000 din;

e) za načrte za elektrifikacijo Šebrelj 500.000.— dinarjev;

f) za rekonstrukcijo električnega omrežja v Doleh in Zavratacu 700.000.— din.

Iz sredstev za stanovanjsko in komunalno graditev se lahko izplača za načrte za rekonstrukcijo vodovoda v Spodnji Idriji in za načrte za stanovanjsko hišo v Idriji (Rožna ulica).

Gozdno gospodarstvo Most na Soči bo dobilo v upravljanje parcelo na Prejnuti, da bi zato opustilo skladišče na Lenštat.

Pekarna Idrija bo dobila v upravljanje pekarske stroje in peč, da bi uredili nov pekarski obrat

v Vojkovi ulici. Do pekarne naj se spelje vodovod.

Za upravitelje osnovnih šol je ljudski odbor imenoval naslednje učitelje in učiteljice:

a) upravitelj osnovne šole Čekovnik tov. Danica Kutin,

b) upravitelj osnovne šole Gore tov. Danica Manfreda,

c) upravitelj osnovne šole Godovič tov. Tomaž Bizajl

d) upravitelj osnovne šole Krnice tov. Stana Podobnik,

e) upravitelj osnovne šole Masore tov. Kristina Zele,

f) upravitelj osnovne šole Šebrelje tov. Roman Starin,

g) upravitelj osnovne šole Otalež tov. Anica Škrabec.

XV. seja dne 15. XI. 1956

Iz sredstev za pospeševanje gospodarstva na vasi se lahko najame posojilo za načrte za rekonstrukcijo električnega omrežja v Otaležu in okoliških vaseh.

Izdelati je splošni načrt za elektrifikacijo na območju občine Idrija. Načrt naj predvideva vrstni red posameznih del.

Za dograditev električnega daljnovoda Idrija—Ivanišče — se lahko vzame posojilo iz občinskega investicijskega sklada še za 489.164.— dinarjev, tako da bo celotno posojilo znašalo 1.162.850.— dinarjev.

Mestni muzej Idrija bo varoval in upravljal zgodovinski spomenik partizansko tiskarno »Slovenija« na Vojskem.

POROČILO O PROSLAVAH KULTURNIH OBLETNIC

V kroniko proslav kulturnih obletnic ni bil zabeležen samo še en uspeh šolstva v Idriji. Prva matura na gimnaziji. Trideseta obletnica zadnje realne mature spominja na ukinitve slovenske realke v Idriji, na težak udarec slovenskemu šolstvu, več — življenju slovenskega človeka na Primorskem. Trideseto obletnico zadnje realne mature praznujemo v času zanosnega razmaha šolstva in svobodnega razvoja na Primorskem. Desetinam maturantov v Novi Gorici, v Kopru, v Postojni, v Tolminu so se letos pridružile nove desetine v Ajdovščini in v Idriji. Blizu je čas, ko se bodo ti mladi ljudje kot strokovnjaki vračali na svoje domove pa bo s hitrejšo preobrazbo kmalu zabrisana žalostna preteklost.

Z zrelostnim spričevalom so letos zapustili šolo sledeči abiturienti iz navedenih krajev in se usmerili v sledeče poklice:

Bajec Stefaniya, Strmec, Črni vrh — v službo;
Bogataj Ivan, Spodnja Kanomlja, Idrija — pravo;
Bončina Filip, Spodnja Idrija — pravo;
Bončina Frančiška, Idrija — v službo;
Boneč Olga, Kobarid — farmacija;
Božič Ljubo (priv.), Podmelec, Tolmin — ekonomska

Božič Vlada, Idrija — slavistika;
Brecelj Marijan, Idrija — strojna;
Brovč Ivan, Grahovo, Tolmin — ekonomska;
Brus Marija, Idrija — Šola za medicinske sestre;
Gabersček Ivan, Ljubini, Tolmin — veterina;
Grošelj Jožica, Idrija — kemija (TVS);
Hožič Ferdinand, Grahovo, Tolmin — medicina;
Hribernik Maura, Idrija — arhitektura;
Koren Jožica, Kobarid — Šola za medicinske sestre;
Kravanja Majda, Bovec — farmacija;
Krivec Ivan, Sp. Kanomlja, Idrija — gozdarstvo;
Kuk Vera, Kozana, Dobrova — v službo;
Makuc Pavla, Cerkno — Šola za medicinske sestre;
Maver Emil, Šempas — strojna;
Menart Jožica, Hotederšica, Šola za medic. sestre;
Mišič Ivan, Robič, Kobarid — arhitektura;
Mlekuz Zdenka, Bovec — farmacija;
Močnik Marica, Cerkno — slavistika;
Modrijan Marija, Idrija — v službo;
Nagode Ivana, Hotederšica — pravo;
Podlessek Sonja, Idrija — arhitektura;
Podobnik Ivan, Idrija — rudarstvo;
Rozman Breda, Logatec — kemija;
Rupnik Franc (priv.), Idrija — medicina;
Rupnik Jožica, Idrija — farmacija;
Sinkovec Marinka, Idrija — germanistika;
Tušar Franc, Cerkno — elektrotehnika;
Zagar Jana, Bovec — farmacija.

Gimnazija s ponosom gleda na svoj prvi cvet, z zaupanjem spremlja njegovo nadaljnjo rast in veruje v dober sad. Vsem in vsakemu posebej želimo, da bi uspeli sebe oblikovati v sposobne delovne ljudi.

S. B.

DODATEK K POROČILU O RAZSTAVAH

Naglica, s katero smo pripravili 3. številko, se nam je bridko maščevala. V našem poročilu o razstavah sta izpadli Vajenska šola in gimnazija.

Vajensko šolo smo želeli še posebej pohvaliti, ker je svojo razstavo pripravila najbolj skrbno in najboljše. Ker prihajajo učenci v idrijsko šolo po tri mesece samo na teoretični pouk, nam šola ni mogla pokazati običajnih izdelkov vajencev, ki jih

vidimo na takih razstavah. Ze večkrat pa smo morali občudovati res lepo in okusno izdelane risbe teh učencev, tako da so nekateri celo podvomili, če so to res izdelki učencev. Tokrat smo se lahko prepričali, da sta do tega uspeha dovedla predvsem skrbno vodstvo učiteljstva in veliko veselje vajencev do risanja. Ugotovili smo tudi lahko, da se je šola dobro založila s praktičnimi učili, od katerih so mnogi izdelki, ki si jih je šola sama napravila. Okusno izdelan diagram v barvah pa nam je pokazal desetletni razvoj šole, ki je ena najstarejših v Sloveniji, saj je začela delati kot periodična šola že v začetku leta 1946.

Gimnazija se je odločila za prireditev razstave v svojem poslopu, in to je bilo prav, ker je v osnovni šoli že primanjkovalo prostora. Zelo dobro je bilo prikazano bogato delo te šole po krožkih, v katerih se udeležuje ta naša mladina. Mnogo je bilo tudi šolskih izdelkov, pogrešali pa smo razvojnega prikaza povojne dobe. Desetletnica gimnazije, prva povojna matura in dolgoletna tradicija bivše realke, katere naslednica se šteje naša današnja gimnazija, bi bile morale vtisniti osnovni pečat tudi na razstavi.

S. L.

PROSVETA

ODKRITJE SPOMENIKA
IDRIJSKEMU RUDARJU

Idrijska mladina je dne 14. oktobra 1956 odkrila spomenik idrijskemu rudarju v znak hvaležnosti za njegovo vztrajno borbo za srednjo šolo, ki se je vlekla dolgih 240 let. Svečanost je otvoril sekretar občinskega komiteja LMS Marijan Beričič in v kratkem nagovoru pojasnil pomen odkritja tega spomenika. Ta je viden izraz hvaležnosti vse idrijske mladine našim očetom rudarjem, ki so tudi v najtežjih časih pravilno razumeli pomen izobrazbe in se zanjo tako vztrajno borili, da so končno z otvoritvijo bivše idrijske realke le dosegli svoj cilj.

Načrt za spomenik, ki predstavlja vrtalni sveder, je napravila naša rojkinja arhitektinja Jelica Likarjeva. Postavljen je na širokem podstavku na gimnazijskem vrtu. Okolje spomenika pa bo urejeno v najkrajšem času z nasaditvijo novega okrasnega drevja.

Ker je naš list nadrobno in dokumentarno poročal o zgodovinskem ozadju te svečanosti v Božičevem članku »Skozi stoletja« v letošnji drugi številki na strani 54, se v ostale podrobnosti ne bomo spuščali. Naj samo še omenimo, da so odkritju prisostvovali poleg gimnazijske mladine in profsorskega zbora tudi nekateri predstavniki naših prosvetnih in družbenih organizacij. Tudi mnogo idrijskih prebivalcev se je udeležilo svečanosti.

S. L.

OBČNI ZBOR DPD »SVOBODA«

Naše DPD »Svoboda« je imelo svoj redni letni občni zbor dne 21. oktobra 1956. Le-tega je otvoril dosednji predsednik Miklavč Vlado. Udeležilo se ga je samo 62 članov od 252, kolikor jih šteje društvo.

Predsednik je podal zelo izčrpno in kritično poročilo, iz katerega je bilo razvidno, da društvo

ne deluje tako, kakor bi moralo. Ima 4 sekcije, od katerih je bila najbolj agilna dramska, ki je s poštvalnim delom in lepimi uspehi zaslužila tudi denarno nagrado občinskega ljudskega odbora. Med sezono je dala 3 nova dramska dela, in sicer Tymajerjevo dramo »Mladost pred sodiščem«, Pugetjevo »Srečni dnevi« in Kranjčev »Pot do zločina«. S temi deli je tudi gostovala v Sp. Idriji, Hotedršici, Crnem vrhu, Dol. Logatcu, Zireh, Vipavi in Otaležu. Predstave si je ogledalo okoli 3500 ljudi. Pri nas pa so gostovale igralske skupine iz Ljubljane, Kopra, Nove Gorice in Tolmina.

Najkvalitetnejši ansambel je bil brez dvoma naš jazz, ki je opravil tudi daljšo turnejo po Primorskem in žel največje občudovanje. Žal pa je prav ta sekcija zašla v hudo krizo, ker so se mnogi člani razšli na nazne skupine, ki igrajo priložnostno in za zaslužek, pri čemer pa so popolnoma pozabili na umetniško plat. Verjetno bo moral dirigent Damijan Flander poiskati novih mladih moči.

Orkester »Lira« se je v glavnem omejeval na sodelovanje ob raznih proslavah. V njem sodelujejo večinoma stari poštvalni člani. Tudi ta bi bil potreben pomladitve.

Pevski zbor je rakova rana našega društva. V njem sodelujejo večinoma starejši vneti pevci, k njim pa ne pristopajo novi, zato ne more doseči prav nikakega razmaha v širino in globino, čeprav vemo, da je v malokaterem kraju toliko dobrih pevcev kakor ravno v Idriji.

Delovanje društva bo najboljše razvidno iz skupnih številk: od septembra je bilo v dvorani 46 proslav in predstav, in sicer: 12 proslav, 26 dramskih prireditev, 4 veseli večeri, 2 folklorna nastopa in 2 pevska koncerta. Vse te prireditve je obiskalo 13.000 gledalcev.

Društvo je imelo med letom 489.169 din dohodkov in 427.013 din izdatkov in na dan občnega zbora saldo 62.156 din.

Brez dvoma je med letom nastopilo mnogo objektivnih težav, ki so ovirale društvo pri delovanju. Tu moramo predvsem omeniti neurejeno kurjavo v dvorani. Glavna ovira, ki je bolj subjektivnega značaja, pa je nezadostno zanimanje članstva za delo v društvu. Premalo je tudi mladine, ki k delu ne pristopa v zadostnem številu.

Med razpravo je bilo sprejetih tudi nekaj sklepov za poživitev dela v vseh sekcijah. Med drugim je bilo tudi sklenjeno, da bi mladinska igralska skupina pristopila v društvo, ker je popolnoma neumljivo, čemu se ta mladina že do sedaj ni vključila v društvo s svojim delom.

Izvoljen je bil novi upravni odbor, ki se je nato konstituiral: predsednik Marijan Felc, tajnica in dramska sekcija Slavka Bočin, blagajnik Marijan Beričič, gospodar Ivan Hrovat, pevska sekcija Alojz Mihelj, orkester Viktor Vidmar, jazz Damijan Flander, člani Mitja Znidaršič, Ignac Velikajne, Jože Bedenk, Anica Bezelj, Mihela Šraj. Nadzorni odbor: Tončka Zakelj, Damijan Flander, Ludvik Kovačič. S. L.

OBČNI ZBOR DRUŠTVA PRIJATELJEV MLADINE

Društvo prijateljev mladine je imelo letos 25. oktobra svoj drugi letni občni zbor. Na njem je predaval dr. Janko Potrč, ljudski poslanec in član CK ZKS, o vzgoji v socialistični družbi. Predavanje je bilo dobro obiskano, saj je, bila dvorana polna skoraj same mladine. Na občnem zboru pa je ostalo le pičlo število članov. Poleg profesorjev je bilo le malo ostalih vzgojiteljev, zastopnikov množičnih organizacij in staršev. Vidi se, da je društvo še mlado in spričo svoje pomembnosti premalo zasidrano med ljudstvom.

DPM ima namen pomagati staršem, šolam, posameznikom in zavodom, ki jim je zaupana vzgoja mladine, da se mladina vzgaja v moralno, kulturno in telesno zdrave državljane socialistične FLRJ. Z vzgojo otrok pa je neločljivo povezana vzgoja staršev, kajti vzgajati ni lahko in pravilne vzgoje se je treba učiti. Nemogoče je napredno vzgajati, ne da bi napredno mislil tudi človek, ki vzgaja.

Zato je priredilo naše društvo v preteklih dveh zimskih sezonah dva ciklusa predavanj. Prvi je imel naslov: Vzgoja v družini in 9 predavanj. V drugem pod naslovom »Ljudje med seboj« pa je bilo 7 predavanj. V istem času smo organizirali tudi vzgojno posvetovalnico, ki je nudila nasvete staršem, ako so se znašli v vzgojnih težavah. Predavala in vodila je vzgojno posvetovalnico prof. Mira Novak iz Tolmina. Obisk sicer ni bil tak, kakršnega smo si želeli, vendar je razveseljivo raste.

Za letošnjo zimsko sezono je odbor pripravil šolo za starše, ki bo začela delovati sredi novembra. Predavali bodo profesorji naše gimnazije in učitelji osnovne šole. Z njihovo pomočjo smo sestavili program 20 predavanj, ki bodo seznanjala udeležence z vzgojnimi smotri in znanstveno utemeljeno tehniko vzgoje.

Da bi širili zanimanje za vzgojo mladine in da bi vskladili delo, se je odbor povezoval z množičnimi organizacijami, s sveti občinskega ljudskega odbora in društvi, sodeloval pa je tudi pri raznih akcijah, za teden otroka in dan pomladi, ob rojstnem dnevu maršala Tita in novoletne jelke.

Odbor je skrbel za počitniške kolonije in mlečno kuhinjo, za otroško igrišče v Mejci, da bi se čimprej zgradilo novo poslopje za otroški vrtec, za ustanovitev šolske poliklinike in brezalkoholne restavracije in drugo.

DPM je podpiralo delo pionirskih krožkov. Imamo svoje zastopnike v šolskih odborih, v komisiji Zveze borcev za partizanske sirote in v komisiji sklada za varstvo otrok. Pri tem delu je društvo kljub pomanjkljivosti doseglo določene uspehe. Čaka nas pa še velika in težka naloga: skrb za šoli odraslo mladino, dviganje njenega kulturnega nivoja, vključevanje v društva, plodno vraščanje mladih ljudi v našo socialistično skupnost.

Izvoljen je bil tudi novi odbor: predsednik Leopoldina Kos, podpredsednik Vinko Vršec, tajnica Zdenka Steiner, blagajnik Franc Klemenčič, člani odbora: Zinka Turk, Marijan Likar, Marija Mavzer, Vlado Miklavčič, Danilo Sever, Vida Kosi, Ivica Franovič. Nadzorni odbor: Marija Zumer, Zdravka Babič, Marija Kleindienst. Delegata za okrajno skupščino: Vinko Vršec in Marijan Likar. L. K.

GOSTOVANJE TRŽAŠKEGA SLOVENSKEGA GLEDALIŠČA

V nedeljo, dne 11. novembra, je gostovalo pri nas Slovensko gledališče iz Trsta s Cankarjevo igro »Martin Kačur« v priredbi Jožeta Babiča. Idrijčani smo tokrat prvič videli na odru kombinacijo odraslih in otroških igralcev, ki prav gotovo pomeni nekaj naprednega, čeprav ne zaide v neko pretrirano modernost. Vsi igralci so lepo igrali, posebej pa bi morali pohvaliti še glavnega junaka, ki nam je prikazal prav tisto, kar je Cankar hotel povedati.

Ob tej priložnosti se moramo spomniti tudi žalostnega dela — naše publike! Popoldansko predstavo je rešila naša šolska mladina, pri večerni predstavi pa je bila udeležba zelo slaba. Ali res splošni kulturni nivo našega občinstva ne presega nivoja kina in nogometne tekme? In to prav v Idriji, ki ima za seboj tako bogato gledališko preteklost in ki je imela nekoč najhvaležnejšo gledališko publiko! Kje ostajajo naši napredni izobra-

ženci in kje naši rudarji? Kje ostajajo, ko Idrija doživlja tako redke kulturne dogodke, kakor je bil »Martin Kačur«, ko bi mnogi lahko pogledali v lastno dušo in srce? In čemu mora še ta maloštevilna publika tudi pri resni igri čakati samo na kak smešen dogodek na odru, da se lahko gromko zakrohota in tako zmoti resnega gledalca, ki želi umetnino globlje in bolj kulturno doživljati? Zadnji čas je, da se popravimo, zadnji čas, da rešimo kulturni sloves našega mesta! S. L.

TOLMINSKO GLEDALIŠČE V IDRJI

Tolminsko gledališče si je v Idriji pridobilo dober sloves, zato je imelo v soboto 17. novembra 1956 dober obisk. Tolminski igralci so nastopili z Budakovo dramo »Metež«. Priznati moramo, da so se zelo potrudili, vendar pa je bil splošen vtis, da delo ni bilo dovolj režisersko dognano in izpolnjeno. Način življenja in izražanje naših sosedov na jugovzhodu nam je tako blizu in poznano, vendar pa popolnoma drugačno, da ga je težko podajati s slovenskimi igralci amaterji, ki vnesejo v igro svoj tempo in svoje doživljanje, kar nehoti moti gledalca. Le nekaj moških vlog se je poizkušalo približati tej zahtevi, vse ženske vloge pa so bile tipična slovenska dekleta in matere.

Splošen vtis celotne predstave pa je bil dober in bi samo želeli, da bi nas poštvovalni Tolminci kmalu zopet obiskali. S. L.

TELESNA VZGOJA

OTVORITEV LETNEGA TELOVADIŠČA

TVD »Partizan« je otvorilo dne 16. septembra 1956 letno telovadišče na »Lenštat«, na najlepšem prostoru skoraj sredi mesta. Načrt so napravili člani sami. Poleg redne telovadbe omogoča novo igrišče tudi orodno telovadbo, razne skoke iz področja lahke atletike, odbojko, košarko in tenis. Igrišče je tudi lep okras našega mesta, ki je bilo prav v tem predelu do sedaj zelo zanemarjeno.

Otvoritev je bila zvezana s telovadno akademijo, kjer so posebno mlajši pripadniki društva prikazali lepe in dobro izvedene vaje na orodju. Gledalci so bili posebno zadovoljni s strumnostjo in discipliniranostjo nastopajočih, kar smo zadnja leta pri »Partizanu« zelo pogrešali in obsojali. Otvoritveni govor je imel predsednik občine Božič Lado, ki je v svojem govoru predvsem poudaril, da spada današnja otvoritev v sklop investicij za letošnje proslave kulturnih obletic. Stroški gradnje so znašali okoli 450.000 din, vrednost igrišča pa znaša najmanj dva in pol milijona. To večjo vrednost so ustvarili poštvovalni delavci in uslužbenci občinskega sindikata državnih uslužbencev in nameršencev ter sindikata cestarjev s prostovoljnim delom. Obenem se je zahvalil tudi raznim podjetjem, ki so pri gradnji prispevala predvsem z materialom. Telovadišče je sedaj na razpolago naši mladini, ki naj ga v polni meri uporablja za telesno in duševno krepitev.

Prepričani smo, da je bil to samo prvi korak k najni potrebi gradnje nadaljnjih telesnovzgojnih objektov v našem mestu. Najprej naj bi zgradili prepotrebno letno kopališče, nato pa telesnovzgojni dom. S. L.

»RUDAR« — JESENSKI PRVAK

Nogometna sekcija ŠD »Rudar« je letos napravila svojim številnim navijačem veliko veselje, ko je v jesenskem delu tekmovalca za prvenstvo Primorske nogometne podzveze prišla na prvo mesto.

Dne 9. septembra 1956 v Idriji »Rudar« : NK Koper 3:2 (1:2).

Tekma je bila zelo surova, za kar nosi delno krivdo tudi sodnik, ki ni znal surovosti zatreti že takoj v začetku ter je obetala slab konec. Vsega obsojanja je bilo vredno tudi obnašanje gledalcev, ki so začeli celo posredovati na igrišču in bi bili skoraj spravili svoje igralce ob zaslužen zmagi. Uprava društva je morala za naslednje tekme zaostri rediteljsko službo na igrišču. Igralec Logar Ivi pa je bil nato od podzveze kaznovan z opominom.

V predtekmi mladincev so prav tako zmagali domačini s 5:4, vendar je bila tekma verificirana s 3:0, ker so pri domačih igrali starejši člani.

Dne 16. septembra 1956 v Postojni »Rudar« : SD Postojna 3:3 (0:2).

Za naše moštvo je spočetka kazalo zelo slabo, ker so napadalci mnogo grešili in zelo slabo streljali. V drugem polčasu pa so se zbrali in dosegli izenačenje, kar je predstavljalo za naše moštvo lep uspeh, saj je do tedaj Postojna igrala v višjem razredu. Drugače pa je bila igra lepa in na dostojni višini.

Mladinci niso nastopili, ker Postojna ne sodeluje.

Dne 23. septembra 1956 v Idriji »Rudar« : »Tabor« (Sežana) 2:1 (1:1).

Lepa in vseskozi zelo napeta igra je potekla v najlepšem redu. Če so gostje pokazali nekoliko boljšo tehniko, pa so domačini to nadoknadili s poštvovalnostjo in zaslužen zmagi.

Tudi mladinci so v predtekmi zmagali s 4:1.

Dne 30. septembra 1956 v Anhovem »Rudar« : SD Anhovo 3:0 (0:0).

V prvem polčasu so naši igrali nepovezano in zelo slabo streljali. V drugem polčasu so se zelo popravili in zaslužen zmagi. Tekma je potekla v najlepšem redu.

Tudi mladinci so poželi visoko zmago s 7:2.

Dne 7. oktobra 1956 v Idriji »Rudar« : »Primorje« (Ajdovščina) 6:2 (5:2).

Lepa tekma in še lepša zmaga domačinov nad moštvom, ki je prihajalo v dobro formo in v poznejših tekmah zmagovalo. Domačini so si že takoj v začetku zagotovili veliko prednost, ki je gostje pozneje niso mogli nadoknaditi, čeprav so se trudili in igrali zelo poštvovalno.

Med gledalci bi želeli več objektivnosti in manj neprimernih besedi in vzlikov, ki niso dostojni za kulturnega človeka, še manj pa za športnika!

Mladinci so tudi tokrat zmagali s 4:2, vendar so morali tekmo prepustiti nasprotniku s 3:0.

Strelci golov: Logar Ivi in Likar Marijan po 6, Leskovec Boris 4 in Likar Silvij 1.

Moštvo je v glavnem nastopalo z istimi igralci in je le dvakrat ali trikrat postavilo rezerve: Brus Silvo, Mikuž Marijan, Franko Pavle (Gosler Silvo), Poljanec Rafael, Nanut Stanko, Kavčič Franc, Likar Marijan, Logar Ivi, Leskovec Boris, Crnobrnja Viktor, Likar Silvo (Velikajne Tone).

Lestvica ob koncu jesenskega dela:

1. Rudar	5	4	1	0	17:8	9
2. Postojna	5	2	2	1	13:8	6
3. Primorje	5	3	0	1	12:14	6
4. Koper	5	2	1	2	16:12	5
5. Tabor	5	1	0	4	11:15	2
6. Anhovo	5	1	0	4	7:19	2

V pomladnem delu tekmovalca čakajo naše društvo težje naloge, ker bo moralo 3 tekme igrati na tujih igriščih, vendar upamo, da mu bodo 3 točke prednosti zadostovale za končno zmago.

Uspeh našega društva je toliko večji, ker je bil dosežen brez kakega tujega trenerja. S. L.

USPEL ODBOJKARSKI TURNIR

ŠD »Rudar« je razpisalo odbojkerski turnir med različnimi aktivni in šolami našega mesta, hkrati je pripravilo tudi prehodni pokal z namenom, da bi se ta lepa igra čim bolj razširila med našo mladino. Letošnji turnir je pokazal prav veliko zanimanje, saj se je prijavilo 6 moštev, tekmovanje pa je vedno privabilo na novo igrišče »Partizana« veliko število mladih navijačev, ki so včasih celo preglasno navijali za svoje moštvo. Uspeh bi bil popoln, če bi moštvo »Partizana« ali njegov kapetan ne bili pokazali take nediscipliniranosti, da niso niti javili svojega odstopa od zadnjih dveh tekem.

Rezultati z navedbo setov:

- I. kolo 19. 10.: Gimnazija : Vajenska šola 3:0
Taborniki : Gozdarska šola 3:1
Rudar : Partizan 3:1
- II. kolo 21. in 22. 10.:
Rudar : Gozdarska šola 3:1
Vajenska šola : Partizan 3:1
Taborniki : Gimnazija 3:2
- III. kolo 21. 10.: Gimnazija : Gozdarska šola 3:1
Taborniki : Partizan 3:0
Rudar : Vajenska šola 3:0
- IV. kolo 24. 10.: Gozdarska šola : Vaj. šola 3:0
Rudar : Taborniki 3:2
Gimnazija : Partizan 3:0
- V. kolo 28. 10.: Gozdarska šola : Partizan 3:0
Taborniki : Vajenska šola 3:1
Gimnazija : Rudar 3:0

Končna tabela:

	Tekme	Seti	Poeni	Točke
1. Gimnazija	5 4 1	14 4	250:152	8
2. Taborniki	5 4 1	14 7	292:207	8
3. Rudar	5 4 1	12 7	242:223	8
4. Gozdarska šola	5 2 3	9 9	199:183	4
5. Vajenska šola	5 1 4	4 13	157:241	2
6. Partizan	5 0 5	2 15	112:246	0

Prehodni pokal je za letos osvojila gimnazija, ŠD Rudar pa si je ustvarilo možnost za sestavo reprezentativnega moštva, da se lahko že prihodnje leto prijavi za prvenstveno tekmovanje. L. S.

OBČNI ZBOR

PRIMORSKE SMUČARSKÉ PODZVEZE

Dne 22. novembra je bil v Idriji redni letni občni zbor Primorske smučarske podzveze, ki ima svoj sedež v Idriji. Zbor je bil dobro pripravljen, žal pa se ga je udeležilo le malo zastopnikov iz ostalih krajev. Okrajni svet za telesno vzgojo in okrajno zvezo »Partizana« je zastopal načelnik Karlo Vončina.

Člani dosedanjega odbora so podali kritična poročila o delu, ki je bilo opravljeno v pretečeni sezoni, katero je kratka zima zelo skrčila, vendar so bile v glavnem izvršene vse naloge. Število registriranih članov je padlo na 105, število društev, ki imajo pri podzvezi registrirane člane, pa je s pristopom partizanskih društev naraslo na 6. Podzveza vsekakor še ni mogla prodreti dovolj v globino v vse kraje svojega območja, kjer so dobri pogoji za smučanje. Finančna sredstva, s katerimi je podzveza razpolagala v tem letu, so bila več kot skromna.

Vsi prisotni pa so se temeljito pogovorili o nujnem sodelovanju med podzvezo in partizanskimi društvi, ki bo lahko rodilo najboljše uspehe. Sprejeti so bili tudi konkretni sklepi za razširjanje smučarstva posebno med našo mladino, ki ima v naših krajih tudi praktičen pomen. Predlagali

bodo okrajni šolski oblasti, da bi že v prihodnji zimski sezoni po vseh občinah izvedli najprej občinska šolska prvenstva, najboljši pa bi se nato pomerili na okrajnem tekmovanju.

Nato je bil soglasno izvoljen odbor:

predsednik Miro Golob, tajnik Srečko Logar, blagajnik Dimitrij Troha, propaganda Stanko Murovec, člana Karlo Vončina in Vlado Matelič.

Tehnična komisija: Vlado Miklavič za teke, Jože Pajer za alpske discipline, Marijan Felc za skoke, Franc Hladnik za sankanje.

Nadzorni odbor: Miloš Pahor, Bojan Križaj in Rado Leskovec.

Sodniški zbor: Viktor Gabrovšek, predsednik.

Disciplinsko razsodišče: Davorin Zvan, Karlo Vončina, Vlado Matelič.

Referent za množičnost Vlado Miklavič.

Podzvezni tečaj za tekmovalce v vseh treh disciplinah bodo poiskovali izvesti še konec decembra, podzvezno prvenstvo pa bo v Idriji 19. in 20. januarja. Idrija in Livek bosta imela tudi važni meddruštveni tekmovanja, Log pod Mangartom bo otvoril skakalnico, na Lokvah pa bodo izvedli patrolno tekmovanje. S. L.

Š A H

ŠE EN PORAZ Z AJDOVŠČINO

Naše šahovsko društvo je izkoristilo gostovanje ajdovskih nogometašev v Idriji dne 7. oktobra 1956 za prijateljski dvoboj s Šahovskim društvom »Čaven« iz Ajdovščine in ga zgubilo na osmih deskah s 1 in pol točke proti 6 in pol, ker je nastopilo s štirimi rezervami:

Sinkovec : Stankovič 0:1
Troha : Bolčina pol : pol
Milenkovič : Štekar 0:1
Kogej : Bizjak 0:1
Pirih : Čopič 1:0
Slavič : Trojer 0:1
Polšak : Ruš 0:1
Beričič : Skvarč 0:1

I. okrajno žensko prvenstvo

O 27. do 31. oktobra 1956 je bil v Ajdovščini turnir za prvo okrajno žensko prvenstvo. Le-tega se je udeležilo tudi 5 šahistk naše gimnazije, ki so dosegle najlepši uspeh. Kakor je bilo pričakovati, je zasedla prvo mesto znana šahistka Beti Štekarjeva iz Ajdovščine, katere je premagala vse svoje mlade nasprotnice. Mladinska prvakinja našega okraja pa je postala Šavli Nada, dijakinja VII. razreda naše gimnazije. Turnir je dal naslednje rezultate:

1. Štekar Beti, ŠD »Čaven« Ajdovščina, 10 točk, 100 odstotkov,
2. Šavli Nada, gimnazija Idrija, 7 in pol točke, 75 odstotkov,
3. Ambrožič Cvetka, gimnazija Ajdovščina, 7 točk, 70 odstotkov,
4. Skok Ludovika, gimnazija Idrija, 6 in pol točke, 65 odstotkov,
5. Pretnar Minka, učiteljske Tolmin, 6 točk, 60 odstotkov,
6. do 8. Skok Anica, gimnazija Idrija, 4 točke, 40 odstotkov,
Ovičaj Lojzka, Ajdovščina, 4 točke, 40 odstotkov,
Trček Irena, učiteljske Tolmin, 4 točke, 40 odstotkov,

9. Hvala Lidija, gimnazija Idrija, 3 in pol točke, 35 odstotkov,
10. Likar Silva, gimnazija Idrija, 2 in pol točke, 25 odstotkov,
11. Golob Jožica, gimnazija Cerkno, nič točk, nič odstotkov. L. S.

I. okrajno prvenstvo posameznikov

Od 11. do 15. novembra 1956 je bilo v Idriji prvo okrajno šahovsko prvenstvo, ki žal zaradi neprimerne časa ni moglo zajeti vseh naših najboljših šahistov, ki pa je vendar končalo zelo uspešno. Kakor je bilo pričakovati, je zmagal drugokategornik Stanič Anton iz Anhovega in postal prvi prvak našega novega okraja.

Končni rezultat:

1. Stanič Anton, SS Anhovo, 10 točk, 91 %,
2. Vezmar Džmitar, SD Idrija, 9 točk, 82 %,
3. Bindas Teodor, SS Anhovo, 8 in pol, 77,3 %,
4. Bolčina Pavel, SS »Čaven« Ajdovščina, 7 in pol točke, 68,2 %,
5. Troha Tone, SD Idrija, 7 točk, 63,6 %,
6. Crnobrnja Viktor, SD Idrija, 6 točk, 54,5 %,
7. Miklavčič Milan, SD Idrija, 5 točk, 45,4 %,
8. Leban Ivan, SD Idrija, 4 točke, 36,4 %,
9. Faganel Ernest, SS Anhovo, 3 in pol, 32 %,
10. Jovanovič Ivan, SS »Svoboda« Nova Gorica, 3 točke, 27,3 %,
11. Beričič Karel, SD Idrija, 2 in pol, 22,7 %,
12. Katarinčič Pavel, NKUD »Ivan Rob« Nova Gorica, nič točk, nič odstotkov.

S tem turnirjem je naš okrajni šahovski odbor zaključil program letošnjega leta v upanju, da mu bo že prihodnje leto uspelo, da dvigne šahovsko življenje v našem okraju na dostojno višino

S. L.

POLITIČNE ORGANIZACIJE

KONFERENCA ČLANOV ZK RUDNIKA ŽIVEGA SREBRA

Dne 6. oktobra je bila konferenca članov ZK Rudnika živega srebra, ki je vzbudila širše zanimanje tudi v naši javnosti. Sekretar Janko Lukan je v daljšem poročilu analiziral problematiko našega rudnika ter napake, ki jih bo treba odstraniti. Predvsem je zahteval, naj se razni problemi obravnavajo takoj, ko se pojavijo, nato pa odstranijo z dnevnega reda. Napake naj se obravnavajo iskreno, brez vsake težnje po prikrivanju. Organizacija bo morala aktivno in sistematično reševati dejansko problematiko v podjetju. Občuti se, da smo do sedaj obravnavali samo vprašanja, ki se tičejo finančne plati, vprašanja, kako bi dvignili proizvodnjo, pa smo zanemarjali.

Poročilo je več govornikov obravnavalo razna konkretna vprašanja, med njimi tudi sekretar okrajnega komiteja Tine Remškar, ki je poudaril, da se morajo osnovne organizacije ZK baviti tudi s proizvodnimi problemi. Odpraviti je treba neodgovornost komunistov do problemov v podjetju. Pregledati je treba organizacijo dela ter pritegniti k temu tudi tehnični kader rudnika. Želel je tudi, da bi bile konference bolj pogoste in da bi obravnavale konkretne primere, ne le splošno problematiko podjetja.

Pri volitvah so bili izvoljeni naslednji člani: Mohorič Franc, Likar Marijan, Kenda Alojzij, Kosmač Jože, Božič Jože, Golob Adi in Hvala Cveto.

Ob koncu je bila sprejeta resolucija, ki jo priobčujemo v izveščku:

1. Borba za dvig storilnosti: Osnova za napredek vsake družbe je produktivnost. Od nje je odvisna konsolidacija našega gospodarstva. Od stanja gospodarstva pa je odvisno izpolnjevanje obveznosti družbe do posameznika, do njegovega življenjskega standarda. Povečanje storilnosti dela pa lahko dosežemo ne samo z večjo pridnostjo, ampak tudi z boljšo organizacijo, s pravilnim izkoriščanjem delovnega časa, z raznimi manjšimi izboljšavami v proizvodnem procesu in še z mnogimi drugimi oblikami. V tem pogledu se je pri nas malo storilo in še to nesistematično, zato moramo tem problemom za naprej posvetiti več pozornosti.

2. Varčevanje: Ako nekdo prihrani kilogram železa ali nekaj podobnega, še ne varčuje v pravem pomenu besede. To je vprašanje racionalnega upravljanja z materialom, z osnovnimi sredstvi in delovno silo, skratka: varčevati se mora na vsakem delovnem mestu. Delavec lahko varčuje s pravilno uporabo materiala, paznik s pravilno organizacijo dela, poslovodja s pravilno razporeditvijo delovnih mest, z raznimi ukrepi za varnost delavcev proti poškodbam in obolenjem, inženirji s študijem raznih izboljšav pri delovnem procesu. Pri našem podjetju se da v tem pogledu še mnogo napraviti.

3. Utrjevanje odnosov in discipline: Za dobro in solidno poslovanje podjetja je potrebna dobra organizacija in zavestna disciplina vseh članov kolektiva. Za doseg takega stanja je potrebno popolno soglasje v podjetju in navzven z ostalimi podjetji in politično upravnimi organi. Vsak član podjetja se mora zavedati, da je soodgovoren za pravilno poslovanje rudnika, da je dolžan izpolnjevati naloge predpostavljenih in krepiti disciplino v podjetju. Po drugi strani pa je treba točno določiti odgovornost in pristojnost posameznih vodilnih ljudi v podjetju. Vsak član kolektiva mora vedeti, kje je meja njegove pristojnosti in paziti, da jih ne prekorači. S tako obliko organizacije bo odpadlo marsikatero negodovanje.

Ti trije problemi so ozko povezani in tudi zahtevajo, da bi imeli na vsakem delovnem mestu strokovno sposobnega delavca. Zato je potrebno, da se člani kolektiva strokovno in ideološko stalno izpolnjujejo in stalno učijo. Člani ZK se morajo zavedati, da so pri svojem delu odgovorni proti partiji in družbi. Le-ti so prvi poklicani, da utrdijo delavsko samoupravljanje in izboljšajo delo celotnega podjetja. L. S.

OŽJA KONFERENCA ZKS PRI RUDNIKU

Dne 18. oktobra 1956 je bila ožja konferenca ZKS našega rudnika, katere se je udeležila tudi Vida Tomšičeva ter član izvršnega sveta LRS Tone Bole in politični zastopniki našega okraja in občine.

Konferenca je bila sklicana predvsem z namenom, da se delo pri našem rudniku vskladi z zaključki VI. kongresa ZK Jugoslavije in s smernicami, ki so bile nakazane s pismom CK glede analize organizacijsko političnih problemov v podjetjih. Sekretar Janko Lukan je v daljšem referatu še enkrat analiziral pozitivno in negativno plat problemov pri podjetju. Nato pa je predsednik delavskega sveta Alojz Kenda poročal o stanju v podjetju ter o načrtih, ki se že izvajajo ali pa so še predvideni glede modernizacije rudnika.

Razprava se je v glavnem sukala okoli osnovnih problemov; nenehno vpadanje odstotka živega srebra v rudi, ki narekuje vedno večje izkope rude, kar je imelo za posledico, da je bil plan proizvodnje za leto 1957 znižan na 400 ton. Tone Bole je zelo natančno prikazal delavsko samoupravljanje in je bil mnenja, da je težišče dajanja smernic v

našem podjetju na upravnem odboru, namesto da bi bilo na delavskem svetu. Rudnik si bo moral tudi zagotoviti širši strokovni kader, pa tudi če bo moral za to več žrtvovati. Bil je tudi mnenja, da bi bila organizacija dela v rudniku lahko boljša. Tudi Vida Tomšičeva se je v glavnem zadržala pri problemu kvalificiranih kadrov ter pri vlogi komunistov v podjetju.

V glavnem sta se preko celotne konference prepletala dva različna problema: zastopniki rudnika so opozarjali na padec vrednosti rude in iz tega izvirajoče posledice, predstavniki CK pa so se želeli predvsem seznaniti z delom in organizacijo v rudniku in najti pot, ki bi preko kadrovskih, organizacijskih ter študijskih problemov in z upoštevanjem poglobljenega samoupravljanja podjetja pripeljala do izboljšanja stanja v rudniku. V zvezi s tem pa seveda tudi k dvigu proizvodnje v bodočih letih.

S. L.

T U R I Z E M

USTANOVITEV OKRAJNE TURISTIČNE PODZVEZE

Stalna turistična konferenca goriškega okraja je imela dne 6. novembra 1956 v Tolminu jesensko konferenco, na kateri je bilo ugotovljeno, da se je naša okrajna turistična organizacija že toliko utrdila, da je lahko prevzela bolj stalno organizacijsko obliko. V ta namen se je reorganizirala v podzvezo, ki bo obsegala celoten goriški okraj. Za predsednika nove podzveze je bil izvoljen dr. Žižek Ciril iz Nove Gorice, v upravni odbor pa tudi naš član Logar Srečko.

V zelo razgibani debati so na konferenci razpravljali tudi o organizaciji turističnega muzeja v Trenti in o bližajoči se zimski sezoni.

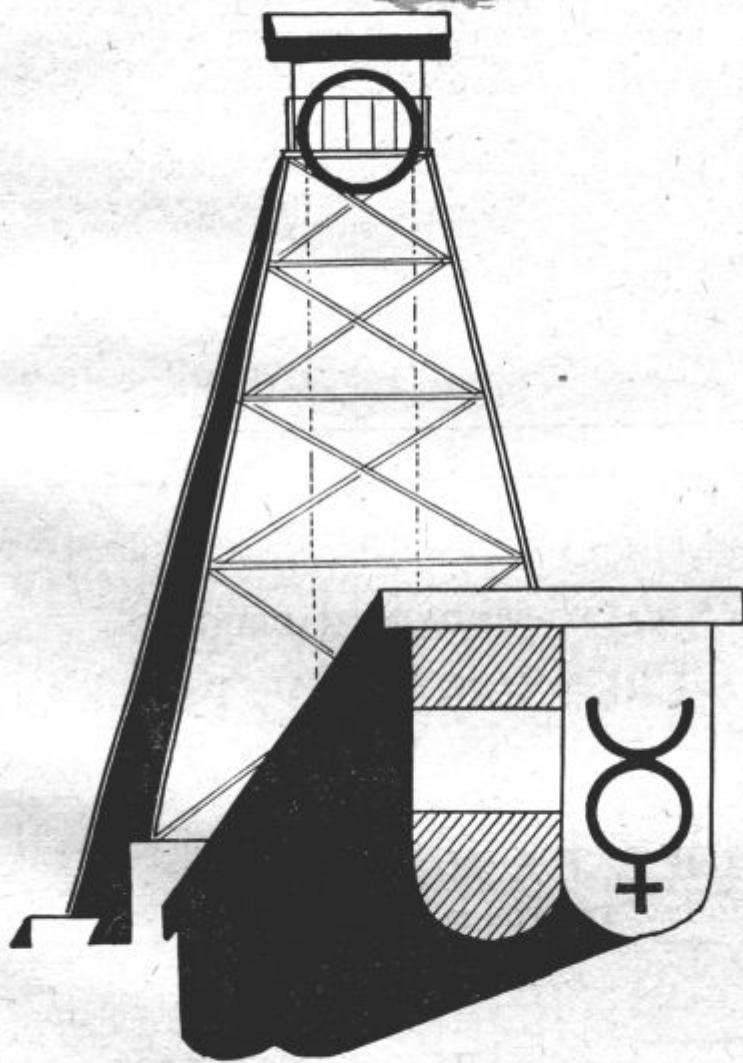
S to organizacijo je naš okrajni turizem dobil trdnjše organizacijske temelje.

L. S.

4-1956

IDRIJSKI RAZGLEDI

Srečno, uspehov polno leto 1957

želi vsem prebivalcem idrijske občine

INSTALACIJA

MONTAŽNO PODJETJE LJUBLJANA

Kamniška ulica – Telefon št. 21-895, 21-888

I Z V R Š U J E :

Toplovodne, parne in toplozračne centralne kurjave, visokotlačne parne in vročevodne napeljave, prezračevalne in odsesovalne naprave – vodovodne instalacije in vertikalno kanalizacijo – stavbeno kleparstvo

M O N T I R A :

sanitarne naprave za bolnice, hotele, šole, športne domove, tovarne – kompletne pralnice in sušilnice – črpalne stanice in hidroforne naprave – strelovode

I Z D E L U J E :

projekte za vsa navedena dela

OBRTNA NABAVNO-PRODAJNA ZADRUGA

**SOBO-ČRKOSLIKARJEV, PLESKARJEV
IN LIČARJEV z o. j.**

L J U B L J A N A

STARI TRG 13 — TELEFON 20-336

ŽELI VSEM IDRIJSKIM OBČANOM
SREČNO IN USPEHOV POLNO LETO 1957
V PREPRIČANJU, DA JIM BO TUDI V
BODOČE LAHKO NUDILA SVOJA KVA-
LITETNA DELA!

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR IDRIJA

OBČINSKI ODBOR SOCIALISTIČNE ZVEZE
DELOVNEGA LJUDSTVA

OBČINSKI KOMITET ZDS

želiyo vsem delovnim ljudem

srečno in uspeha polno Novo leto 1957

DELAVSKI SVET
UPRAVNI ODBOR
RUDNIŠKI KOMITET ZKS
SINDIKALNA PODRUŽNICA
IN UPRAVA

RUDNIK ŽIVEGA SREBRA V IDRIJI

ŽELIJO DELOVNEMU KOLEKTIVU
IN VSEMU PREBIVALSTVU
SREČNO IN USPEHOV POLNO NOVO LETO 1957!

»Elektro Tolmin«

Podjetje za prenos in razdeljevanje
električne energije

PROJEKTIRA GRADI IN VZDRŽUJE

električne naprave za prenos in razdeljevanje
električne energije

MONTIRA

hišne priključke in instalacije vseh vrst ter
z električno energijo oskrbuje 9368 odjemalcev

VSA DELA

opravlja solidno in po najnižjih konkurenčnih
cenah

Delovni kolektiv podjetja želi vsem svojim
odjemalcem srečno in veselo novo leto 1957!

TRGOVSKO PODJETJE

„PRESKRBA“ V IDRIJI

SE VAM, DRAGI ODJEMALCI,
ISKRENO ZAHVALJUJE ZA IZ-
KAZANO NAKLONJENOST V MI-
NULEM LETU IN VAM OBLJUB-
LJA, DA BO V LETU 1957 VLOŽILO
VES SVOJ TRUD ZA CENENO IN
BOLJŠO POSTREŽBO, ZA NAPRE-
DEK NAŠE SOCIALISTIČNE
DOMOVINE!

VSEM ODJEMALCEM ŽELIMO SREČNO IN
USPEHOV POLNO NOVO LETO 1957!

KOLEKTIV »PRESKRBE« IDRIJA